

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ПЕДАГОГІКА

Методичні рекомендації до навчального курсу
для студентів освітньої програми бакалаврського рівня «Соціально-виховна
робота з дітьми та молоддю» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»

Чернігів 2024

Зайченко Н. І. Педагогіка: методичні рекомендації для студентів освітньої програми бакалаврського рівня «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2024. 80 с.

Рецензенти:

Ляпунова В. А. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Грищенко С. В. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Рекомендовано до видання вченою радою Навчально-наукового інституту психології та соціальної роботи Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (протокол № 8 від 27 травня 2024 року)

ЗМІСТ

	стор.
Передмова	4
Програма навчального курсу «Педагогіка»	5
Практичні заняття	18
Завдання для самостійної та практичної роботи	37
Схеми лекційного матеріалу	53
Рекомендовані джерела	78

ПЕРЕДМОВА

Навчальний курс «Педагогіка» відповідно до навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітньої програми «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» викладається впродовж другого та третього семестрів. Він передусім сприяє набуттю студентами загальних і фахових компетентностей, які становлять фундамент в освоєнні педагогічної професії.

Пропоновані методичні рекомендації призначені якнайповніше забезпечити вивчення курсу «Педагогіка» та зорієнтовані на необхідність відведення значної частки навчального навантаження на самостійну роботу студента.

Зміст методичних рекомендацій визначається робочою навчальною програмою з даної дисципліни та підпорядковується таким завданням:

- озброєння знаннями про історичні та модерні педагогічні концепції, теорії виховання, освіти й навчання, школознавства;
- оволодіння понятійно-категоріальним і методологічним інструментарієм сучасної педагогіки;
- розвиток умінь застосовувати теоретичні знання з педагогіки на практиці, у соціально-виховній роботі з дітьми та молоддю;
- формування педагогічного мислення, здатностей розв'язувати педагогічні проблеми, шукати виходи в нестандартних виховних ситуаціях, моделювати педагогічні ситуації, проектувати педагогічні заходи;
- вироблення умінь організовувати педагогічну роботу на засадах гуманізму, життєтворчості, суспільної спрямованості виховання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей особистості в інтересах її всебічного та повноцінного розвитку.

Оволодіння змістом навчального матеріалу передбачає послідовне опрацювання здобувачами вищої освіти п'ятьох модулів: «Загальні основи педагогічної науки», «Теорія виховання», «Основні напрями сучасного виховання», «Дидактика як теорія навчання і освіти», «Основні школознавства». У межах кожного модуля передбачаються орієнтовні конспективні схеми лекційного матеріалу; тематика практичних занять; завдання для самостійної роботи; рекомендовані для освоєння начального курсу джерела.

Предметом вивчення навчального курсу є загальні основи педагогіки як теорії і практики. У курсі розкриваються питання загальних підходів до виховання та навчання в сучасному освітньому просторі.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ПЕДАГОГІКА»

Загальною метою курсу є формування у здобувачів вищої освіти знань про сучасні концепції і теорії виховання, навчання, освіти та розвитку особистості.

Структура курсу	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів ECTS: 8	01 Освіта / Педагогіка 011 «Освітні, педагогічні науки» Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю Бакалавр	Нормативна
		Рік підготовки: 1, 2 Семестр: 2, 3
Змістових модулів: 5		Лекції: 40 год.
		Семінари:
Загальна кількість годин: 240		Практичні: 40 год.
		Лабораторні: ---
		Самостійна робота: 160 год.
Тижневих годин: 4		Індивідуальна робота: контр. Роботи
	Підсумковий контроль: залік, іспит	

Очікувані результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК4	Здатність до самостійного пошуку та оброблення інформації з різних джерел для розгляду конкретних питань. Здатність до ефективного використання інформаційних і комунікаційних технологій у педагогічній діяльності.
ЗК5	Здатність виконувати навчально-дослідні завдання на основі аналітико-синтетичної мисленнєвої діяльності. Володіння науково-дослідними методами відповідно до фахового спрямування. Обізнаність стосовно науково-педагогічного дослідження.
ЗК7	Здатність до критичного аналізу, творчості, генерування ідей на основі пошуку, узагальнення та систематизації інформації із різних джерел для здійснення успішної професійної діяльності. Здатність до розв'язання нестандартних задач.
ЗК8	Знання та розуміння сутності і соціальної значущості майбутньої професії. Здатність до прийняття в професійній діяльності стандартів педагогічної деонтології.

Фахові компетентності:

ФК3	Уміння визначати пріоритетні напрями, планувати основні етапи виховної роботи, координувати та коригувати діяльність учасників соціально-виховного процесу.
ФК8	Здатність реалізовувати завдання соціального виховання, громадянського виховання дітей та молоді, сприяючи всебічному розвитку особистості; стимулювання та підтримка дитячих та молодіжних соціальних ініціатив; залучення вихованців до благодійної та волонтерської діяльності.
ФК9	Уміння визначати мету та завдання культурно-просвітницької роботи з різними групами дітей та молоді; обирати тематику культурно-просвітницької роботи відповідно до потреб й інтересів різних вікових груп дітей та молоді. Здатність застосовувати доцільні форми і методи культурно-просвітницької роботи.
ФК12	Знання історично-педагогічного й інноваційного досвіду соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю. Здатність упроваджувати інновації у власній професійній діяльності, генерувати нові ідеї, шукати варіанти нестандартного розв'язання професійних завдань.
ФК15	Здатність до організації та здійснення соціально-виховної діяльності на засадах людиноцентризму, гуманізму, демократизму, толерантності з урахуванням вікових та індивідуальних

	особливостей особистості, а також факторів, що впливають на якість міжособистісної взаємодії та особистісний розвиток людини.
--	---

Програмні результати навчання:

ПРН5	Освоїти зміст основних концептуальних положень, з яких складається система теоретичних знань про соціально-виховну роботу з дітьми та молоддю.
ПРН6	Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації із різних джерел для розв'язання професійних завдань.
ПРН7	Уміти добирати і структурувати інформацію для педагогічного дослідження, застосовувати в дослідженні різні інформаційні ресурси. Уміти відповідно до цілей дослідницької роботи застосовувати теоретичні та емпіричні методи наукового пізнання.
ПРН8	Демонструвати знання з педагогіки і психології у процесі забезпечення соціально-виховної діяльності з дітьми та молоддю.
ПРН11	Виявляти здібності творчо вирішувати проблеми в педагогічній роботі з дітьми та молоддю, шукати інноваційні, нестандартні підходи до розв'язання проблемних ситуацій та приймати ефективні рішення у професійній діяльності.
ПРН16	Уміти організовувати та скеровувати змістовне дозвілля дітей та молоді різного віку, їхню суспільно-корисну діяльність; здійснювати різноманітну анімаційну практику культурного, естетичного, художнього, спортивного та іншого спрямування.
ПРН19	Здійснювати профілактику соціальних негативних чинників в умовах освітніх закладів, у молодіжному середовищі. Забезпечувати сприятливий емоційно-психологічний клімат у групі, колективі у процесі соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю.
ПРН21	Демонструвати вміння співпрацювати в мультидисциплінарній команді задля розв'язання соціально-виховних проблем дитинства та молоді.
ПРН22	Уміти здійснювати професійний саморозвиток, навчатися у процесі професійної діяльності, підвищувати професійну компетентність.

Критерії оцінювання результатів навчання

(у семестрі)

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість Балів
Відповіді, виконання завдань на практичних заняттях	10	6	60
Реферат-презентація	1	10	10
Самостійне опрацювання питань		30	30
Всього:			100

Система перекладу балів в екзаменаційні оцінки		
За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою університету
A	5 (відмінно)	90-100
B	4 (дуже добре)	83-89
C	4 (добре)	75-82
D	3 (задовільно)	68-74
E	3 (достатньо)	60-67
FX	2 (незадовільно з можливістю повторного складання)	35-59
F	2 (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)	1-34

Методи навчання

При вивченні курсу застосовуються *методи навчання*:

- словесні методи: лекції, пояснення, дискусії, бесіди;
- наочні методи: ілюстрування, презентації;
- практичні методи: конспектування, тезування, розв'язування ситуаційних педагогічних задач;
- проблемний, евристичний методи;
- виконання творчих завдань;
- самостійна робота;

та *методи контролю*:

- залік;
- екзамен;
- усне і письмове опитування;
- підготовка доповідей та/або рефератів;
- індивідуальні завдання.

Структура курсу

Навчальний курс «Педагогіка» поділяється на 5 модулів:

1. «Загальні основи педагогічної науки» (Теми: «Предмет і основні категорії педагогічної науки», «Система освіти в Україні», «Поняття про формування особистості. Фактори розвитку особистості», «Загальні закономірності розвитку особистості», «Вікові та індивідуальні особливості розвитку особистості»).

2. «Теорія виховання» (Теми: «Теорія виховання. Виховання як педагогічне явище», «Мета і зміст виховання в сучасній педагогіці», «Загальні закономірності і принципи виховання», «Загальні методи виховання», «Форми організації виховного процесу», «Гуманістично-орієнтовані концепції виховання», «Соціально-орієнтовані концепції виховання», «Виховні цінності»).

3. «Основні напрями сучасного виховання» (Теми: «Основні напрями сучасного виховання. Розумове, моральне, естетичне виховання», «Соціальне, громадянське, сімейне виховання», «Трудове, екологічне, фізичне виховання», «Національне, полікультурне, релігійне виховання», «Індивідуальне і колективне виховання в сучасному соціумі»).

4. «Дидактика як теорія навчання і освіти» (Теми: «Дидактика як теорія навчання і освіти. Основні категорії дидактики», «Поняття «навчання» в сучасній дидактиці. Структура процесу навчання», «Закони і закономірності навчання», «Основні принципи навчання», «Зміст освіти. Теорії про формування змісту освіти», «Зміст освіти. Основні компоненти змісту освіти», «Методи навчання. Класифікації методів навчання», «Форми навчання», «Засоби навчання», «Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів»).

5. «Основи школознавства» (Тема: «Управління закладом загальної середньої освіти», «Організація навчальної і виховної роботи в закладі загальної середньої освіти», «Система забезпечення якості освіти»).

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		Л	П	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогічної науки												
Тема 1. Предмет і основні категорії	6	2				4	7	1				6

педагогічної науки												
Тема 2. Система освіти в Україні	7	2				5	7					7
Тема 3. Поняття про формування особистості. Фактори розвитку особистості	7		2			5	7		1			6
Тема 4. Загальні закономірності розвитку особистості	6	2				4	7	1				6
Тема 5. Вікові та індивідуальні особливості розвитку особистості	6		2			4	6					6
Разом за ЗМ-1	32	6	4			22	34	2	1			31
Змістовий модуль 2. Теорія виховання												
Тема 6. Теорія виховання. Виховання як педагогічне явище	6	2				4	7	1				6
Тема 7. Мета і зміст виховання в сучасній педагогіці	6		2			4	7		1			6
Тема 8. Загальні закономірності і принципи	8	2	2			4	7	1				6

виховання												
Тема 9. Загальні методи виховання	6	2				4	6					6
Тема 10. Форми організації виховного процесу	6		2			4	6					6
Тема 11. Гуманістично- орієнтовані концепції виховання	7	2				5	7					7
Тема 12. Соціально- орієнтовані концепції виховання	7	2				5	7					7
Тема 13. Виховні цінності	7		2			5	7					7
Разом за ЗМ-2	53	10	8			35	54	2	1			51
Змістовий модуль 3. Основні напрями сучасного виховання												
Тема 14. Основні напрями сучасного виховання. Розумове, моральне, естетичне виховання	8	2	2			4	7		1			6
Тема 15. Соціальне, громадянське, сімейне	7		2			5	7		1			6

виховання												
Тема 16. Трудове, екологічне, фізичне виховання	6		2			4	6					6
Тема 17. Національне, полікультурне, релігійне виховання	7		2			5	6					6
Тема 18. Індивідуальне і колективне виховання в сучасному соціумі	7	2				5	6					6
Разом за ЗМ-3	35	4	8			23	32	0	2			30
Змістовий модуль 4. Дидактика як теорія навчання і освіти												
Тема 19. Дидактика як теорія навчання і освіти. Основні категорії дидактики	8	2				6	9	1				8
Тема 20. Поняття «навчання» в сучасній дидактиці. Структура процесу навчання	8		2			6	9		1			8
Тема 21. Закони і закономірності навчання	8	2				6	8					8

Тема 22. Основні принципи навчання	8		2			6	10		1			9
Тема 23. Зміст освіти. Теорії про формування змісту освіти	8	2				6	9					9
Тема 24. Зміст освіти. Основні компоненти змісту освіти	12	2	4			6	10	1				9
Тема 25. Методи навчання. Класифікації методів навчання	10	2	2			6	10	1				9
Тема 26. Форми навчання	10	2	2			6	10		1			9
Тема 27. Засоби навчання	8		2			6	8					8
Тема 28. Контроль за навчально- пізнавальною діяльністю учнів	8	2				6	8					8
Разом за ЗМ-4	88	14	14			60	91	3	3			85
Змістовий модуль 5. Основи школознавства												

Тема 29. Управління закладом загальної середньої освіти	10	2	2			6	10	1				9
Тема 30. Організація навчальної і виховної роботи в закладі загальної середньої освіти	11	2	2			7	10		1			9
Тема 31. Система забезпечення якості освіти	11	2	2			7	9					9
Разом за ЗМ-5	32	6	6			20	29	1	1			27
Усього годин	240	40	40			160	240	8	8			224

Тематичний план навчального курсу

1-й змістовий модуль. Загальні основи педагогічної науки

Предмет педагогічної науки. Основні джерела розвитку педагогічної науки. Історичні віхи розвитку педагогічної науки. Педагоги-класики світового значення: Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Г. Кершенштейнер, Д. Дьюї, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін. Розвиток педагогічної теорії в Україні. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками.

Основні категорії педагогіки. Концепт «освіта» в сучасній педагогічній теорії. Поняття «виховання» в сучасній педагогіці. Поняття «навчання» в сучасній педагогіці. Концепт «педагогічний процес». Методологія педагогіки. Методи емпіричного і теоретичного педагогічних досліджень. Методологічні підходи в педагогіці: особистісний, діяльнісний, антропологічний,

культурологічний, етнопедагогічний, компетентнісний, полісуб'єктний та інші. Педагогічні парадигми.

Засади державної політики у сфері освіти. Закон України «Про освіту» (2017). Формальна, неформальна, інформальна освіта. Форми здобуття освіти: інституційна (очна, заочна, дистанційна, мережева), індивідуальна, дуальна. Система освіти в Україні. Рівні освіти в Україні. Учасники освітнього процесу.

Поняття про особистість, її розвиток та формування. Структура і динаміка особистості. Рушійні сили розвитку особистості. Загальні закономірності розвитку особистості. Нерівномірність розвитку особистості людини. Сенситивність розвитку особистості. Фактори розвитку особистості. Біологічне і соціальне у розвитку людини. Середовище як умова розвитку особистості. Макро-, мезо- і мікросередовище. Активність людини як фактор її розвитку. Вікові особливості розвитку особистості. Вікова періодизація. Особливості розвитку особистості в дошкільному віці. Особливості розвитку особистості в молодшому шкільному віці. Особливості розвитку особистості в підлітковому і юнацькому віці. Індивідуальні особливості розвитку особистості. Індивідуальні здібності людини.

2-й змістовий модуль. Теорія виховання

Основні проблеми теорії виховання. Виховання як педагогічна категорія. Виховання як антропологічний феномен. Виховання як соціальне явище. Виховання як суспільно-історичне явище. Виховання як механізм інтеграції людини до культури, цивілізації. Виховання як педагогічне явище.

Поняття про мету виховання. Мета виховання в класичній педагогіці. Мета виховання в новітніх педагогічних концепціях. Зміст виховання в класичних педагогічних вченнях. Зміст виховання в новітніх педагогічних концепціях. Зміст виховання в практиці нової української школи.

Поняття про закономірності виховання. Закономірності виховання. Поняття про принципи виховання. Провідні принципи виховання. Принцип природовідповідності виховання в сучасній педагогіці. Принцип культуровідповідності виховання в сучасній педагогіці. Принцип суспільної спрямованості виховання. Принцип гуманізму виховання. Принцип опори на позитивні досягнення у вихованні.

Загальні методи виховання. Класифікація методів виховання. Методи формування свідомості особистості. Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки. Методи стимулювання діяльності. Поняття про самовиховання та саморозвиток. Форми організації виховного процесу. Масові, групові, індивідуальні форми виховної роботи. Позакласні і позашкільні форми виховної роботи. Засоби виховання.

Гуманістично-орієнтовані і соціально-орієнтовані концепції виховання. Педагогічна аксіологія як науковий напрям. Виховні цінності: термінальні, інструментальні. Виховні цінності: загальнолюдські, цивілізаційні, національні, соціальні, релігійні. Особистісно-орієнтоване виховання: цілі і детермінанти. Традиції і новації виховання у сучасній педагогічній практиці.

3-й змістовий модуль. Основні напрями сучасного виховання

Розумове виховання. Мета розумового виховання. Зміст розумового виховання. Моральне виховання. Мета морального виховання. Зміст морального виховання. Естетичне виховання. Мета естетичного виховання. Зміст естетичного виховання. Виховання почуттів людини. Виховання ставлень людини до дійсності.

Соціальне виховання. Цілі і зміст соціального виховання. Суб'єкти соціального виховання. Громадянське виховання. Мета громадянського виховання. Зміст громадянського виховання. Сімейне виховання. Цілі сімейного виховання. Зміст сімейного виховання. Виховання почуттів відповідальності та обов'язку особистості. Формування громадянської культури особистості.

Трудове виховання. Мета трудового виховання. Зміст трудового виховання. Виховання любові до праці в людини. Екологічне виховання. Мета екологічного виховання. Зміст екологічного виховання. Фізичне виховання. Мета фізичного виховання. Зміст фізичного виховання.

Національне виховання. Цілі національного виховання. Зміст національного виховання. Виховання почуттів поваги і любові до Батьківщини. Полікультурне виховання. Цілі полікультурного виховання. Зміст полікультурного виховання. Виховання почуттів поваги до різноманіття культур і шани інших культур. Релігійне виховання. Цілі релігійного виховання. Зміст релігійного виховання. Виховання почуттів духовності та божественного в людини.

Індивідуальне і колективне виховання в сучасному соціумі. Виховання учнівського колективу. Шляхи згуртування колективу. Учніське самоврядування. Виховний вплив колективу. Спільна виховна робота школи, сім'ї та громадськості.

4-й змістовий модуль. Дидактика як теорія навчання і освіти

Предмет дидактики. Поняття «навчання» в сучасній дидактиці. Процес навчання. Функції навчання. Структура процесу навчання. Структура діяльності вчителя в навчальному процесі. Психолого-педагогічні основи навчально-пізнавальної діяльності учнів. Пізнавальні процеси усвідомлення, розуміння, осмислення, узагальнення.

Закономірність навчання як дидактична категорія. Закони і закономірності навчання. Внутрішні і зовнішні закономірності навчання. Принцип навчання як дидактична категорія. Основні принципи навчання: науковості, системності, послідовності, доступності, наочності, свідомості й активності, зв'язку теорії із практикою, єдності колективного й індивідуального та інші.

Поняття і сутність змісту освіти. Джерела формування змісту шкільної освіти. Теорії про формування змісту освіти. Основні компоненти змісту освіти. Пізнавальний досвід як компонент змісту освіти. Поняття «знання» в сучасній дидактиці. Види знань у шкільній освіті. Поняття «уміння» в сучасній дидактиці. Поняття «навичка» в сучасній дидактиці. Поняття «компетентність»

в сучасній дидактиці. Загальні і спеціальні уміння в шкільній освіті. Формування розумових дій у школярів. Досвід творчої діяльності як компонент змісту освіти. Досвід емоційного ставлення до навколишньої дійсності як компонент змісту освіти. Державний стандарт шкільної освіти. Базовий навчальний план закладів загальної середньої освіти. Навчальна програма. Структура навчальної програми.

Методи навчання як дидактична категорія. Класифікації методів навчання. Словесні, наочні, практичні методи навчання. Класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності учнів. Пояснювально-ілюстративний метод навчання. Репродуктивний метод навчання. Метод проблемного навчання. Частинно-пошуковий (евристичний) метод навчання. Дослідницький метод навчання. Дидактичні вимоги використання методів навчання.

Форми навчання як дидактична категорія. Форми навчання в історії дидактики. Класифікація форм навчання. Індивідуальна, групова, колективна, фронтальна форми навчання. Аудиторні і позааудиторні форми навчання. Теоретичні, практичні, трудові, комбіновані форми навчання. Урок як основна форма навчання в школі. Вимоги до організації уроку. Факультативні заняття. Екскурсії. Предметні гуртки.

Засоби навчання як дидактична категорія. Класифікація засобів навчання. Засоби навчання в інформаційному суспільстві. Підручник як основний засіб навчання. Структурні компоненти підручника. Текстові і позатекстові компоненти підручника. Дидактичні вимоги до шкільного підручника.

Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів. Основні види контролю успішності учнів. Оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Індивідуалізація і диференціація навчання.

5-й змістовий модуль. Основи школознавства

Предмет школознавства. Органи управління освіти. Внутрішньо-шкільне управління. Наукові засади внутрішньо-шкільного управління. Принципи управління освітою. Керівництво навчально-виховною роботою закладу загальної середньої освіти. Планування роботи закладу загальної середньої освіти. Особливості внутрішньо-шкільного контролю. Методична робота в закладі загальної середньої освіти. Наукова організація педагогічної праці. Вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду. Втілення досягнень педагогічної науки в шкільну практику. Поняття про систему забезпечення якості освіти. Система забезпечення якості освіти в закладах освіти. Система зовнішнього забезпечення якості освіти.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Загальні рекомендації до практичних занять

Практичне заняття – це організаційна форма навчання, яка передбачає обговорення складних проблем, що в найзагальніших рисах або частково висвітлюються на лекціях та потребують деталізації, опрацювання наукових джерел. Практичне заняття передбачає самостійне вивчення студентами проблеми, підготовку доповіді, реферату, есе, презентації, виконання самостійних та практичних завдань.

Основні дидактичні цілі практичного заняття – розширення, поглиблення і деталізація знань, отриманих студентами на лекціях та в процесі самостійної роботи; підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, вдосконалення умінь та навичок; розвиток аналітичного мислення та усного мовлення студентів.

На практичному занятті відбувається обговорення теоретичних питань та питань, винесених на самостійне опрацювання, рецензування і доповнення відповідей, заслуховуються та розглядаються доповіді, реферати, есе, презентації студентів, вирішуються тестові та творчі завдання. Готуючись до практичного заняття, здобувачі мають вивчити конспект лекцій, ознайомитись (із стислим конспектуванням) із рекомендованою навчальною та науковою літературою.

При виступі на практичному занятті оцінюється не тільки глибина підготовки й обсяг опрацьованого матеріалу, але і здатність студента до самостійного аналізу, а також уміння робити висновки та узагальнення, висловлювати особисту точку зору стосовно педагогічних явищ та процесів. Після виголошення доповіді завжди позитивно оцінюються вміння студентів-слухачів поставити питання доповідачу, розпочати або підтримати дискусію. Доповнення до виголошеної доповіді мають бути чіткими і змістовними, вони не повинні повторювати сказане доповідачем іншими словами.

Практичне заняття 1

Тема: **Поняття про формування особистості. Фактори розвитку особистості**

Питання для обговорення

1. Процес розвитку і формування особистості.
2. Рушійні сили розвитку особистості.
3. Біологічне і соціальне у розвитку людини.
4. Середовище як умова розвитку особистості. Макро-, мезо- і мікросередовище.

5. Активність людини як фактор її розвитку.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.
2. Бех І. Д. Особистість у сьайві духовності. Чернівці: Букрек, 2021. 243 с.
3. Завгородня Т. К. Проблеми педагогіки: історія, сучасність, перспективи. Івано-Франківськ: б.в., 2008. 428 с.
4. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
5. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник / К. В. Аймедов. Київ: Слово, 2014. 348 с.
6. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
7. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник. Київ: Ліра-К, 2016. 608 с.
8. Кириченко В. В. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 244 с.
9. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2007. 447 с.
10. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
11. Овчарук О. Особистість у просторі культури: навч. посіб. Київ: НАКККіМ, 2019. 135 с.
12. Особистість в умовах суспільних трансформацій: становлення та розвиток / Вержиховська О. М. та ін. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2018. 219 с.
13. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 228 с.
14. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.

Практичне заняття 2

Тема: **Вікові та індивідуальні особливості розвитку особистості**

Питання для обговорення

1. Вікова періодизація.
2. Особливості розвитку особистості в дошкільному віці.
3. Особливості розвитку особистості в молодшому шкільному віці.
4. Особливості розвитку особистості в підлітковому і юнацькому віці.
5. Індивідуальні особливості розвитку особистості. Індивідуальні здібності людини.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ,

2009. 196 с.

2. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник. Київ: «Академвидав», 2007. 618 с.

3. Завгородня Т. К. Проблеми педагогіки: історія, сучасність, перспективи. Івано-Франківськ: б.в., 2008. 428 с.

4. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.

5. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник / К. В. Аймедов. Київ: Слово, 2014. 348 с.

6. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.

7. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник. Київ: Ліра-К, 2016. 608 с.

8. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2007. 447 с.

9. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.

10. Мельник І. С. Педагогічна психологія: дошкільний вік: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 142 с.

11. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 228 с.

12. Поліщук В. Молодший шкільний вік як життєвий феномен. *Початкова школа*. 2015. № 6. С. 1–6.

13. Соціальний розвиток дитини: старший дошкільний вік: освітня лінія "Дитина в соціумі" / Т. І. Поніманська, І. М. Дичківська, О. А. Козлюк, Л. І. Кузьмук. Київ: Генеза, 2014. 86 с.

14. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.

15. Якса Н. В. Педагогічні теорії, системи й технології. Загальні основи педагогіки, дидактика, теорія виховання: курс лекцій. Житомир: б.в., 2005. 251 с.

Практичне заняття 3

Тема: **Мета і зміст виховання в сучасній педагогіці**

Питання для обговорення

1. Мета виховання в класичній педагогіці.
2. Мета виховання в новітніх педагогічних концепціях.
3. Зміст виховання в класичних педагогічних вченнях.
4. Зміст виховання в новітніх педагогічних концепціях.
5. Зміст виховання в практиці нової української школи.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.

2. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки.

Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.

3. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник. Київ: «Академвидав», 2007. 618 с.
4. Завгородня Т. К. Проблеми педагогіки: історія, сучасність, перспективи. Івано-Франківськ: б.в., 2008. 428 с.
5. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник / К. В. Аймедов. Київ: Слово, 2014. 348 с.
6. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
7. Закон України «Про освіту» 2017 р.
8. Закон України «Про повну загальну середню освіту» 2020 р.
9. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
10. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка: навч. посібник. Київ: МАУП, 2002. 176 с.
11. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Вища школа, 2007. 629 с.
12. Москаленко А. М. Історія вітчизняної педагогіки: навч. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2015. 303 с.
13. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: МОН України, 2016. 40 с.
14. Пальчевський С. С. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Каравела, 2012. 576 с.
15. Педагогіка / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2015. 572 с.
16. Супрун М. О. Педагогіка: підручник для духовних і світських закладів освіти. Київ: КДА, 2018. 400 с.
17. Томчук М. І. Педагогіка: навч. посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 193 с.
18. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.
19. Хмельницька О. С. Педагогіка. Історія педагогіки: навч.-метод. посібник. Переяслав: Домбровська Я. М., 2021. 221 с.

Практичне заняття 4

Тема: **Загальні закономірності і принципи виховання**

Питання для обговорення

1. Поняття про закономірності виховання.
2. Закономірності виховання.
3. Поняття про принципи виховання.
4. Характеристика провідних принципів виховання.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.

2. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник. Київ: «Академвидав», 2007. 618 с.
4. Завгородня Т. К. Проблеми педагогіки: історія, сучасність, перспективи. Івано-Франківськ: б.в., 2008. 428 с.
5. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник / К. В. Аймедов. Київ: Слово, 2014. 348 с.
6. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
7. Закон України «Про освіту» 2017 р.
8. Закон України «Про повну загальну середню освіту» 2020 р.
9. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. Київ: Радянська школа, 1990. 366 с.
10. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
11. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Вища школа, 2007. 629 с.
12. Москаленко А. М. Історія вітчизняної педагогіки: навч. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2015. 303 с.
13. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: МОН України, 2016. 40 с.
14. Пальчевський С. С. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Каравела, 2012. 576 с.
15. Педагогіка / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2015. 572 с.
16. Супрун М. О. Педагогіка: підручник для духовних і світських закладів освіти. Київ: КДА, 2018. 400 с.
17. Томчук М. І. Педагогіка: навч. посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 193 с.
18. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.
19. Хмельницька О. С. Педагогіка. Історія педагогіки: навч.-метод. посібник. Переяслав: Домбровська Я. М., 2021. 221 с.
20. Ярошук Л. Теорія та методика виховання: навч. посіб. Бердянськ, 2017. 374 с.

Практичне заняття 5

Тема: **Форми організації виховного процесу**

Питання для обговорення

1. Масові і групові форми виховної роботи.
2. Індивідуальні форми виховної роботи.
3. Позакласні і позашкільні форми виховної роботи.

Рекомендована література

1. Виховні заходи: національно-патріотичне виховання / О. Боярчук та ін.; упоряд. Н. Чиренко. Київ: Вид. група «Шк. Світ», 2015. 187 с.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
3. Грищенко С. В. Самовиховання особистості: монографія. Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2009. 252 с.
4. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник / К. В. Аймедов. Київ: Слово, 2014. 348 с.
5. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
6. Закон України «Про освіту» 2017 р.
7. Закон України «Про повну загальну середню освіту» 2020 р.
8. Інтерактивні форми та методи виховання гуманності в дітей молодшого шкільного віку у контексті розвитку культури спілкування / Г. С. Павлюк, О. В. Безкоровайна. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. Вип. 8. С. 71–74.
9. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посібник. Київ: Вища школа, 2005. 344 с.
10. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
11. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка: навч. посібник. Київ: МАУП, 2002. 176 с.
12. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Вища школа, 2007. 629 с.
13. Пальчевський С. С. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Каравела, 2012. 576 с.
14. Педагогіка / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2015. 572 с.
15. Супрун М. О. Педагогіка: підручник для духовних і світських закладів освіти. Київ: КДА, 2018. 400 с.
16. Томчук М. І. Педагогіка: навч. посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 193 с.
17. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.
18. Ярошук Л. Теорія та методика виховання: навч. посіб. Бердянськ, 2017. 374 с.

Практичне заняття 6
Тема: **Виховні цінності**

Питання для обговорення

1. Виховні цінності: термінальні, інструментальні.
2. Загальнолюдські і цивілізаційні виховні цінності.
3. Виховні цінності: національні, соціальні, релігійні.
4. Особистісно-орієнтоване виховання: цілі і детермінанти.

Рекомендована література

1. Бех І. Д. Виховання особистості: сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник. Київ: «Академвидав», 2007. 618 с.
4. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник / К. В. Аймедов. Київ: Слово, 2014. 348 с.
5. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
6. Зайченко Н. І. Теоретичні основи духовного виховання в іспанській педагогіці на зламі століть ХІХ і ХХ: монографія. Київ: ФОП О.В. Ямчинський, 2021. 208 с.
7. Закон України «Про освіту» 2017 р.
8. Закон України «Про повну загальну середню освіту» 2020 р.
9. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посібник. Київ: Вища школа, 2005. 344 с.
10. Макаренко А. С. Педагогічна поема. Київ: Радянська школа, 1977. 508 с.
11. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
12. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Вища школа, 2007. 629 с.
13. Освітньо-громадянський виховний ідеал сьогодення / М. І. Пірен, Т. Д. Федірчик. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2023. 189 с.
14. Пальчевський С. С. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Каравела, 2012. 576 с.
15. Супрун М. О. Педагогіка: підручник для духовних і світських закладів освіти. Київ: КДА, 2018. 400 с.
16. Тюріна Т. Г. Духовна педагогіка: витоки, сутність і перспективи розвитку. Львів: Сполом, 200. 276 с.
17. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. У двох томах. Київ: Радянська школа, 1983.
18. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.
19. Юркевич П. Д. Читання про виховання; пер. з рос. Ліліана Кудрик. Львів: Априорі, 2021. 219 с.
20. Ярошук Л. Теорія та методика виховання: навч. посіб. Бердянськ, 2017. 374 с.

Практичне заняття 7

Тема: Основні напрями сучасного виховання. Розумове, моральне, естетичне виховання

Питання для обговорення

1. Мета і зміст розумового виховання.
2. Мета і зміст морального виховання.
3. Мета і зміст естетичного виховання.
4. Виховання почуттів людини та її ставлень до дійсності.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
3. Галузьяк В. М. Педагогіка: навч. посібник. Вінниця, 2007. 400 с.
4. Грицай Ю. О. Педагогіка: курс лекцій. Миколаїв: Іліон, 2007. 564 с.
5. Духовно-моральне виховання дітей: історія і сучасні тенденції: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ворожбіт В. В. та ін. Харків: Основа, 2011. 327 с.
6. Духовно-моральне виховання дітей в історії педагогіки та вітчизняної школи: монографія / І. Л. Сіданіч, О. П. Кислашко. Київ: Дорадо-Друк, 2012. 495 с.
7. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
8. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник / К. В. Аймедов. Київ: Слово, 2014. 348 с.
9. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
10. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посібник. Київ: Вища школа, 2005. 344 с.
11. Кривошея Т. О. Естетичне виховання в сучасному культуротворчому процесі: монографія. Київ: [б. в.], 2013. 272 с.
12. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
13. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Вища школа, 2007. 629 с.
14. Пальчевський С. С. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Каравела, 2012. 576 с.
15. Педагогіка / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2015. 572 с.
16. Томчук М. І. Педагогіка: навч. посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 193 с.
17. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.
18. Ярошук Л. Теорія та методика виховання: навч. посіб. Бердянськ, 2017. 374 с.

Практичне заняття 8

Тема: Соціальне, громадянське, сімейне виховання

Питання для обговорення

1. Мета і зміст соціального виховання.
2. Мета і зміст громадянського виховання.
3. Цілі і зміст сімейного виховання.
4. Виховання почуттів відповідальності та обов'язку особистості.

Рекомендована література

1. Алексєнко Т. Ф. Сімейне виховання: концептуалізація ідей теорії і практики: монографія. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2016. 437 с.
2. Амонашвілі Ш. Мистецтво родинного виховання: педагогічне есе. Харків: Школа, 2017. 400 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
4. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
5. Гаміна Т., Гончар О. Педагогіка сімейного виховання. Луганськ: Альма-матер, 2012. 523 с.
6. Завалевський Ю. І. Громадянське виховання старшокласників: проблеми, досвід, перспективи: навч.-метод. посібник. Київ: б.в., 2003. 103 с.
7. Зайченко Н. І. Ціннісні аспекти соціального виховання в іспанській педагогічній думці першої третини ХХ ст. *Педагогічні науки. Збірник наукових праць*. Херсон: ХДУ, 2017. № 80, Т. 3. С. 238–243.
8. Інноваційні технології громадянського виховання учнівської молоді: навч.-метод. посібник / Т. Д. Дем'янюк. Київ: б.в., 2003. 264 с.
9. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посібник. Київ: Вища школа, 2005. 344 с.
10. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник. Харків: ОВС, 2002. 400 с.
11. Любчак Л. В. Родинна педагогіка: курс лекцій. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю, 2012. 150 с.
12. Макаренко А. С. Книга для батьків. Київ: Радянська школа, 1987. 384 с.
13. Русова С. Ф. Нова школа соціального виховання. Катеринослав; Ляйпціг: Укр. вид-во в Катеринославі, 1924. 150 с.
14. Стельмахович М. Українська родинна педагогіка: навч. посібник. Київ: ІСДО, 1996. 288 с.
15. Сухомлинська О. В. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Педагогічна газета*. 2000. № 6. С. 4–6.
16. Тимошук Н. С. Особистісно-орієнтоване виховання старшокласників у процесі позакласної роботи: навч.-метод. посібник. Рівне: б.в., 2004. 281 с.
17. Тюріна Т. Г. Духовна педагогіка: витоки, сутність і перспективи розвитку. Львів: Сполом, 200. 276 с.

18. Черняк С. Г. Особистісно-соціальне виховання: ретроспективний аналіз (кінець XIX – початок XXI ст.): монографія. Київ: Академперіодика, 2014. 156 с.

19. Ярошук Л. Теорія та методика виховання: навч. посіб. Бердянськ, 2017. 374 с.

Практичне заняття 9

Тема: **Трудове, екологічне, фізичне виховання**

Питання для обговорення

1. Мета і зміст трудового виховання.
2. Виховання любові до праці в людини.
3. Мета і зміст екологічного виховання.
4. Мета і зміст фізичного виховання.

Рекомендована література

1. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник. Київ: «Академвидав», 2007. 618 с.
2. Галузяк В. М. Педагогіка: навч. посібник. Вінниця, 2007. 400 с.
3. Грицай Ю. О. Педагогіка: курс лекцій. Миколаїв: Іліон, 2007. 564 с.
4. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
5. Коблик В. О. Виховання в підлітків ціннісного ставлення до праці: теорія і методика. Умань: Соцінський М. М., 2021. 199 с.
6. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2007. 447 с.
7. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
8. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Вища школа, 2007. 629 с.
9. Теорія і методика фізичного виховання: курс лекцій / О. Боднарчук, Н. Семенова, М. Стефанишин. Львів: Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, 2023. 182 с.
10. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: підручник / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. Суми: Університетська книга, 2019. 66 с.
11. Теорія та методика фізичного виховання : навч. посіб. / В. І. Філінков, О. В. Єрмоленко, В. Л. Мудрян. Краматорськ: ДДМА, 2020. 67 с.
12. Турчик І. Х. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Європи. Дрогобич: Швидкодрук, 2017. 138 с.
13. Фізичне виховання: підручник / Грибан В. Г., Мельников В. Л., Хрипко Л. В., Казначєєв Д. Г. Дніпро: ДДУВС, 2019. 230 с.
14. Фізичне виховання: проблеми та перспективи / В. Я. Андрейчук та ін.; за заг. ред. Г. П. Грибана. Житомир: Рута, 2020. 381 с.
15. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.

16. Черненко С. О. Теорія і методика фізичного виховання: навч. посіб.: у 2 ч. Краматорськ: ДДМА, 2021.

17. Ярошинська О. О. Загальні основи педагогіки: навч.-метод. посібник. Умань: РВЦ «Софія», 2008. 152 с.

18. Ярошук Л. Теорія та методика виховання: навч. посіб. Бердянськ, 2017. 374 с.

Практичне заняття 10

Тема: **Національне, полікультурне, релігійне виховання**

Питання для обговорення

1. Цілі і зміст національного виховання.
2. Цілі і зміст полікультурного виховання.
3. Виховання почуттів поваги до Батьківщини та різноманіття культур.
4. Цілі і зміст релігійного виховання. Виховання почуття духовності в людини.

Рекомендована література

1. Аксіологічний концепт національно-патріотичного виховання / Н. В. Бондаренко, С. В. Косянчук. Київ: Фенікс, 2023. 51 с.

2. Антонова О. Є. Базові знання з педагогіки: становлення, розвиток, технологія формування: монографія. Житомир: Житомирський держ. ун-т, 2004. 276 с.

3. Бех І. Д. Виховання особистості: сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006. 272 с.

4. Бойко А. М. Виховання людини: нове і вічне: методолого-теоретичний і практичний коментар, статті, виступи, рецензії. Полтава: Техсервіс, 2006. 568 с.

5. Бойченко В. В. Полікультурне виховання учнів початкової школи: теорія і методика. Умань: Сочінський М. М., 2016. 187 с.

6. Кендзьор П. І. Інтеграція через діалог: система організації полікультурного виховання у школі. Львів: Панорама, 2016. 376 с.

7. Кучинська І. О. Громадянське виховання в Україні: минулий досвід та сучасні потреби: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Зволейко Д. Г., 2015. 111 с.

8. Ляпунова В., Негрій І. Національна ідентичність та можливості її формування засобами мистецтва у дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2023. Т. 2. Вип. 31. С. 61–69.

9. Мистецтво виховання людини / Шевченко Г. П. та ін. Київ: Педагогічна думка, 2017. 223 с.

10. Назаренко Г. А. Виховання основ культури міжетнічних відносин

дошкільників як складова народознавчої освіти. Умань: Сочінський М. М., 2019. 201 с.

11. Пальчевський С. С. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Каравела, 2012. 576 с.

12. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 228 с.

13. Педагогіка / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2015. 572 с.

14. Семенова М. О. Етнокультурне виховання дітей та молоді: навч. посіб. Харків: ТО Ексклюзив, 2017.

15. Супрун М. О. Педагогіка: підручник для духовних і світських закладів освіти. Київ: КДА, 2018. 400 с.

16. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Київ: Рад. шк., 1976–1977.

17. Томчук М. І. Педагогіка: навч. посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 193 с.

18. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.

19. Цибулько О. С. Історико-педагогічні ідеї виховання духовності особистості в Україні у II половині XX – на початку XXI століття. Харків: Панов А. М., 2020. 323 с.

Практичне заняття 11

Тема: **Поняття «навчання» в сучасній дидактиці. Структура процесу навчання**

Питання для обговорення

1. Процес навчання. Функції навчання.
2. Структура діяльності вчителя в навчальному процесі.
3. Психолого-педагогічні основи навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Рекомендована література

1. Антонова О. Є. Базові знання з педагогіки: становлення, розвиток, технологія формування: монографія. Житомир: Житомирський держ. ун-т, 2004. 276 с.

2. Березюк О. С. Дидактика: теорія і практика: навч.-метод. посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 255 с.

3. Бондар В. І. Дидактика: підручник. Київ: Либідь, 2005. 264 с.

4. Ганаба С. О. Філософія дидактики: контексти, стратегії, практики: монографія. Київ: Університетська книга, 2014. 334 с.

5. Грицай Ю. О. Теорія навчання (дидактика): навч. посібник. Миколаїв: Іліон, 2007. 216 с.

6. Завгородня Т. К. Проблеми педагогіки: історія, сучасність, перспективи. Івано-Франківськ: б.в., 2008. 428 с.

7. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник / К. В. Аймедов. Київ: Слово, 2014. 348 с.
8. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
9. Пантюк М. Дидактика: конспект лекцій та опорні схеми: навч. посібник. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2010. 317 с.
10. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2013. 503 с.
11. Удод О. Українська історична дидактика: академічний дискурс: монографія. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2016. 213 с.
12. Чайка В. М. Основи дидактики. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.
13. Якса Н. В. Педагогічні теорії, системи й технології. Загальні основи педагогіки, дидактика, теорія виховання: курс лекцій. Житомир: б.в., 2005. 251 с.

Практичне заняття 12
Тема: **Основні принципи навчання**

Питання для обговорення

1. Принцип навчання як дидактична категорія.
2. Характеристика провідних принципів навчання:
 - а) науковості;
 - б) системності;
 - в) послідовності;
 - г) доступності;
 - д) наочності;
 - е) свідомості й активності;
 - є) зв'язку теорії із практикою;
 - ж) єдності колективного й індивідуального.

Рекомендована література

1. Антонова О. Є. Базові знання з педагогіки: становлення, розвиток, технологія формування: монографія. Житомир: Житомирський держ. ун-т, 2004. 276 с.
2. Березюк О. С. Дидактика: теорія і практика: навч.-метод. посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 255 с.
3. Бондар В. І. Дидактика: підручник. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
4. Ганаба С. О. Філософія дидактики: контексти, стратегії, практики: монографія. Київ: Університетська книга, 2014. 334 с.
5. Грицай Ю. О. Теорія навчання (дидактика): навч. посібник. Миколаїв: Іліон, 2007. 216 с.

6. Завгородня Т. К. Проблеми педагогіки: історія, сучасність, перспективи. Івано-Франківськ: б.в., 2008. 428 с.
7. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник / К. В. Аймедов. Київ: Слово, 2014. 348 с.
8. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
9. Пантюк М. Дидактика: конспект лекцій та опорні схеми: навч. посібник. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2010. 317 с.
10. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2013. 503 с.
11. Удод О. Українська історична дидактика: академічний дискурс: монографія. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2016. 213 с.
12. Чайка В. М. Основи дидактики. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.
13. Якса Н. В. Педагогічні теорії, системи й технології. Загальні основи педагогіки, дидактика, теорія виховання: курс лекцій. Житомир: б.в., 2005. 251 с.

Практичні заняття 13–14

Тема: **Зміст освіти. Основні компоненти змісту освіти**

Питання для обговорення

1. Пізнавальний досвід як компонент змісту освіти. Поняття «знання» в сучасній дидактиці.
2. Види знань у шкільній освіті.
3. Поняття «уміння» в сучасній дидактиці.
4. Загальні і спеціальні уміння в шкільній освіті.
5. Формування розумових дій у школярів.
6. Поняття «навичка» в сучасній дидактиці.
7. Досвід творчої діяльності як компонент змісту освіти
8. Досвід емоційного ставлення до навколишньої дійсності як компонент змісту освіти.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.
2. Березюк О. С. Дидактика: теорія і практика: навч.-метод. посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 255 с.
3. Бондар В. І. Дидактика: підручник. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
4. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник. Київ: «Академвидав», 2007. 618 с.
5. Грицай Ю. О. Теорія навчання (дидактика): навч. посібник. Миколаїв: Гліон, 2007. 216 с.

6. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
7. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
8. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник. Харків: ОВС, 2002. 400 с.
9. Малафійк І. В. Дидактика новітньої школи. Київ: Слово, 2015. 630 с.
10. Пантюк М. Дидактика: конспект лекцій та опорні схеми: навч. посібник. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2010. 317 с.
11. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2013. 503 с.
12. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.
13. Чайка В. М. Основи дидактики. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.
14. Якса Н. В. Педагогічні теорії, системи й технології. Загальні основи педагогіки, дидактика, теорія виховання: курс лекцій. Житомир: б.в., 2005. 251 с.

Практичне заняття 15

Тема: **Методи навчання. Класифікації методів навчання**

Питання для обговорення

1. Методи навчання як дидактична категорія.
2. Пояснювально-ілюстративний метод навчання.
3. Репродуктивний метод навчання.
4. Проблемний метод навчання.
5. Частинно-пошуковий метод навчання.
6. Дослідницький метод навчання.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.
2. Березюк О. С. Дидактика: теорія і практика: навч.-метод. посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 255 с.
3. Бондар В. І. Дидактика: підручник. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
4. Грицай Ю. О. Теорія навчання (дидактика): навч. посібник. Миколаїв: Іліон, 2007. 216 с.
5. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
6. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник. Київ: Ліра-К, 2016. 608 с.
7. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.

8. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник. Харків: ОВС, 2002. 400 с.
9. Малафіїк І. В. Дидактика новітньої школи. Київ: Слово, 2015. 630 с.
10. Пантюк М. Дидактика: конспект лекцій та опорні схеми: навч. посібник. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2010. 317 с.
11. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2013. 503 с.
12. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.
13. Чайка В. М. Основи дидактики. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.
14. Якса Н. В. Педагогічні теорії, системи й технології. Загальні основи педагогіки, дидактика, теорія виховання: курс лекцій. Житомир: б.в., 2005. 251 с.

Практичне заняття 16
Тема: **Форми навчання**

Питання для обговорення

1. Форми навчання як дидактична категорія. Форми навчання в історії дидактики.
2. Індивідуальна, групова, колективна, фронтальна форми навчання.
3. Теоретичні, практичні, трудові, комбіновані форми навчання.
4. Урок як основна форма навчання в школі. Вимоги до організації уроку.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.
2. Березюк О. С. Дидактика: теорія і практика: навч.-метод. посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 255 с.
3. Бондар В. І. Дидактика: підручник. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
4. Галузяк В. М. Педагогіка: навч. посібник. Вінниця, 2007. 400 с.
5. Грицай Ю. О. Теорія навчання (дидактика): навч. посібник. Миколаїв: Іліон, 2007. 216 с.
6. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
7. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
8. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2007. 447 с.
9. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
10. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Вища школа, 2007. 629 с.
11. Пантюк М. Дидактика: конспект лекцій та опорні схеми: навч. посібник. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2010. 317 с.
12. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 228 с.

13. Педагогіка / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2015. 572 с.
14. Підласий І. П. Живий урок. Харків: Основа, 2017. 124 с.
15. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2013. 503 с.
16. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.
17. Чайка В. М. Основи дидактики. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.
18. Чернецька Т. І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання: навч. посіб. для організаторів післядиплом. пед. освіти, слухачів курсів підвищення кваліфікації пед. працівників та студ. вищ. пед. навч. закл. Київ: Праймдрук, 2011. 347 с.

Практичне заняття 17
Тема: **Засоби навчання**

Питання для обговорення

1. Засоби навчання в інформаційному суспільстві.
2. Підручник як основний засіб навчання.
3. Структурні компоненти підручника.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.
2. Березюк О. С. Дидактика: теорія і практика: навч.-метод. посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 255 с.
3. Бондар В. І. Дидактика: підручник. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
4. Галузяк В. М. Педагогіка: навч. посібник. Вінниця, 2007. 400 с.
5. Грицай Ю. О. Теорія навчання (дидактика): навч. посібник. Миколаїв: Іліон, 2007. 216 с.
6. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
7. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
8. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2007. 447 с.
9. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
10. Мультимедійні технології та засоби навчання: навч. посіб. / А. М. Гуржій та ін. Вінниця: Нілан, 2017. 556 с.
11. Пантюк М. Дидактика: конспект лекцій та опорні схеми: навч. посібник. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2010. 317 с.
12. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 228 с.
13. Педагогіка / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2015. 572 с.
14. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2013. 503 с.

15. Технічні засоби навчання: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Наталя Сосницька, Алла Волошина. Донецьк: Ландон - XXI, 2013. 183 с.
16. Томчук М. І. Педагогіка: навч. посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 193 с.
17. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.
18. Чайка В. М. Основи дидактики. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.
19. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. 559 с.

Практичне заняття 18

Тема: **Управління закладом загальної середньої освіти**

Питання для обговорення

1. Органи управління освіти.
2. Внутрішньо-шкільне управління.
3. Принципи управління освітою.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.
2. Галузяк В. М. Педагогіка: навч. посібник. Вінниця, 2007. 400 с.
3. Грицай Ю. О. Педагогіка: курс лекцій. Миколаїв: Іліон, 2007. 564 с.
4. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
5. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
6. Закон України «Про освіту» 2017 р.
7. Закон України «Про повну загальну середню освіту» 2020 р.
8. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2007. 447 с.
9. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
10. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка: навч. посібник. Київ: МАУП, 2002. 176 с.
11. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Вища школа, 2007. 629 с.
12. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 228 с.
13. Педагогіка / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2015. 572 с.
14. Ткачук Г. Школознавство. Київ: Портал, 2020. 56 с.
15. Томчук М. І. Педагогіка: навч. посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 193 с.
16. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.

Практичне заняття 19

Тема: **Організація навчальної і виховної роботи в закладі загальної**

середньої освіти

Питання для обговорення

1. Керівництво навчально-виховною роботою закладу загальної середньої освіти.
2. Особливості внутрішньо-шкільного контролю.
3. Методична робота в закладі загальної середньої освіти.
4. Втілення досягнень педагогічної науки в шкільну практику.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.
2. Галузьяк В. М. Педагогіка: навч. посібник. Вінниця, 2007. 400 с.
3. Грицай Ю. О. Педагогіка: курс лекцій. Миколаїв: Іліон, 2007. 564 с.
4. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
5. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
6. Закон України «Про освіту» 2017 р.
7. Закон України «Про повну загальну середню освіту» 2020 р.
8. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2007. 447 с.
9. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
10. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка: навч. посібник. Київ: МАУП, 2002. 176 с.
11. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Вища школа, 2007. 629 с.
12. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 228 с.
13. Педагогіка / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2015. 572 с.
14. Ткачук Г. Школознавство. Київ: Портал, 2020. 56 с.
15. Томчук М. І. Педагогіка: навч. посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 193 с.
16. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.

Практичне заняття 20

Тема: Система забезпечення якості освіти

Питання для обговорення

1. Поняття про систему забезпечення якості освіти.
2. Система забезпечення якості освіти в закладах освіти.
3. Система зовнішнього забезпечення якості освіти.

Рекомендована література

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.
2. Галузяк В. М. Педагогіка: навч. посібник. Вінниця, 2007. 400 с.
3. Грицай Ю. О. Педагогіка: курс лекцій. Миколаїв: Іліон, 2007. 564 с.
4. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
5. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
6. Закон України «Про освіту» 2017 р.
7. Закон України «Про повну загальну середню освіту» 2020 р.
8. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2007. 447 с.
9. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
10. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка: навч. посібник. Київ: МАУП, 2002. 176 с.
11. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Вища школа, 2007. 629 с.
12. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 228 с.
13. Педагогіка / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2015. 572 с.
14. Ткачук Г. Школознавство. Київ: Портал, 2020. 56 с.
15. Томчук М. І. Педагогіка: навч. посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 193 с.
16. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ

Практичне заняття 1

Тема: **Поняття про формування особистості. Фактори розвитку особистості**

Теми доповідей, рефератів:

1. Формування особистості як педагогічна проблема.
2. Структура і динаміка особистості.
2. Дитина як об'єкт та суб'єкт виховання.
3. Сприятливі і несприятливі умови розвитку особистості.
4. Середовище як фактор розвитку особистості. Макро-, мезо- і мікросередовище.
5. Культура як фактор розвитку особистості.
6. Діяльність особистості як фактор її розвитку.

Завдання для самостійної роботи:

1. Поміркувати і висловити власні судження стосовно:

- а) Які соціальні інститути здійснюють найбільш потужний вплив на формування особистості людини?
- б) Який ідеал людини затребуваний у теперішньому суспільстві?
- в) Який із двох факторів має більш значущу роль у вихованні особистості – спадковість (природа людини) чи середовище (соціум)?

Практичне заняття 2

Тема: Вікові та індивідуальні особливості розвитку особистості

Теми доповідей, рефератів:

1. Акселерація і ретардація.
2. Новоутворення розвитку особистості в дошкільному віці.
3. Новоутворення розвитку особистості в молодшому шкільному віці.
4. Психолого-педагогічна характеристика особистості в підлітковому віці.
5. Психолого-педагогічна характеристика особистості в юнацькому віці.
6. Індивідуальні здібності людини.
7. Вікові періодизації в історії педагогіки.

Завдання для самостійної роботи:

1. З'ясувати, чи існує залежність між віком і темпом духовного розвитку особистості.
2. Пояснити, в чому причини труднощів розвитку, які переживають підлітки.
3. Визначити, що є талант людини. Поміркувати, чи кожній людині властивий талант.

Практичне заняття 3

Тема: Мета і зміст виховання в сучасній педагогіці

Теми доповідей, рефератів:

1. Виховання як антропологічний феномен.
2. Історичні ідеали виховання.
3. Виховання як механізм інтеграції людини до культури, цивілізації.
4. Мета і зміст виховання в педагогічному вченні Яна Коменського.
5. Мета і зміст виховання в педагогічній спадщині Антона Макаренка.
6. Виховання як педагогічне явище.
7. Мета виховання в різних педагогічних парадигмах.

8. Зміст виховання в різних педагогічних парадигмах.
9. Соціалізація і виховання особистості.

Практичні завдання:

1. Співставити і розрізнити:

- а) виховання – явище і виховання – процес;
- б) людина – об'єкт виховання і людина – суб'єкт виховання;
- в) соціальне явище, культурне явище, історичне явище і педагогічне явище.

2. Прокоментувати вислів А. Макаренка:

«Під цілями виховання розумію програму людської особи, проблему людського характеру, причому в поняття характеру вкладаю весь зміст особистості, тобто і характер зовнішніх проявів, і внутрішньої переконаності, і політичне виховання, і знання, і геть усю картину людської особи; я вважаю, що ми, педагоги, повинні мати таку програму людської особи, до якої ми повинні прагнути».

3. Прокоментувати думку К. Ушинського:

«Є тільки один ідеал довершеності, перед яким схиляються всі народності, це ідеал, що його дає нам християнство. Усе, чим людина, як людина, може і повинна бути, виражено цілком у божественному вченні, і вихованню залишається тільки, раніше всього і в основу всього, вкоренити вічні істини християнства. Воно дає життя і вказує вищу мету всякому вихованню, воно ж і повинно служити для виховання кожного християнського народу джерелом усякого світла і всякої істини. Це негасимий світоч, що йде вічно, як вогняний стовп у пустині, попереду людини і народів; за ним повинен прямувати розвиток усякої народності і всяке справжнє виховання, що йде разом з народністю».

4. Написати есе на тему «Ідеал виховання в сучасному соціумі».

Практичне заняття 4

Тема: Загальні закономірності і принципи виховання

Теми доповідей, рефератів:

1. Нерівномірність розвитку особистості.
2. Сенситивність розвитку особистості.
3. Порухення особистісного розвитку.
4. Принцип природовідповідності виховання.
5. Принцип природовідповідності виховання в сучасній педагогіці.
6. Принцип культуровідповідності виховання.
7. Принцип суспільної спрямованості виховання.
8. Принцип гуманізму виховання.
9. Принцип опори на позитивні досягнення у вихованні.

10. Гармонійність розвитку особистості.

Завдання для самостійної роботи:

1. Поміркувати і висловити власні судження стосовно:

а) Чим різняться принципи гуманізму і людиноцентризму?

б) Чим відрізняється розуміння принципа гуманізму сьогодні від розуміння його в епоху Відродження?

в) Що передбачають гармонійний розвиток та всебічний розвиток особистості?

2. Прокоментувати вислів видатного іспанського педагога П. де Алькантара Гарсії:

«Душа дитини не представляє собою vaso vacío (ісп. «порожній посуд») або tabula rasa (лат. «чиста дошка»), що необхідно наповнювати або на чому необхідно щось довго нашаровувати. Виховання душі полягає не в тому, щоби дати їй талант чи нав'язати добродетелі, виховання – це праця, яка не робить нічого більшого за розвинення даного людині природою».

Практичне заняття 5

Тема: **Форми організації виховного процесу**

Теми доповідей, рефератів:

1. Масові форми виховної роботи.

2. Індивідуальні форми виховної роботи.

3. Форми виховної роботи в школі.

4. Позашкільні форми виховної роботи.

5. Поняття про самовиховання та саморозвиток.

6. Загальні методи виховання.

7. Класифікація методів виховання.

8. Методи формування свідомості особистості.

9. Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки.

10. Методи стимулювання діяльності.

11. Засоби виховання.

Завдання для самостійної роботи:

1. Спроекувати виховний захід для школярів. Підготувати розробку виховного заходу для закладу загальної середньої освіти (тема – на вибір студента).

2. Пояснити, яким чином змінювалися форми і методи виховання в історії педагогіки.

Практичне заняття 6
Тема: **Виховні цінності**

Теми доповідей, рефератів:

1. Виховні цінності: історичні і сучасні.
2. Загальнолюдські і цивілізаційні виховні цінності.
3. Особистісно-орієнтоване виховання.
4. Гуманістично-орієнтовані виховні системи.
5. Соціально-орієнтовані виховні системи.
6. Педагогічна аксіологія.
7. Виховний вплив колективу.

Завдання для самостійної роботи:

1. Поміркувати і висловити власні судження стосовно:
 - а) Які ознаки характерні для гуманістичних виховних систем загалом?
 - б) Як поширення християнства вплинуло на виховання та освіту народів?
 - в) Чим істотно вирізняється поняття «суспільне виховання» в сучасній педагогіці порівняно з попередніми епохами?
 - г) Якою має бути освіта в інформаційному суспільстві?

Практичне заняття 7
Тема: **Основні напрями сучасного виховання. Розумове, моральне, естетичне виховання**

Теми доповідей, рефератів:

1. Розумове виховання.
2. Моральне виховання.
3. Естетичне виховання.
4. Виховання почуттів.
5. Виховання характеру.
6. Виховання волі.
7. Виховання свободи.
8. Виміри моральності людини.
9. Виховання почуття прекрасного.
10. Засоби естетичного виховання.

Практичні завдання:

1. Пояснити, на які цілі спрямовано розумове, моральне, естетичне виховання особистості.

2. Розкрити визначення розумового, морального, естетичного виховання у педагогічних творах В. Сухомлинського.

Практичне заняття 8

Тема: Соціальне, громадянське, сімейне виховання

Теми доповідей, рефератів:

1. Соціальне виховання.
2. Суб'єкти соціального виховання.
3. Громадянського виховання.
4. Формування громадянської культури особистості.
5. Сімейне виховання.
6. Цілі і зміст гендерного виховання.

Завдання для самостійної роботи:

1. Поміркувати: якщо виховання – це соціальне явище, то в чому полягає сенс соціального виховання?
2. Співставити концепти «соціальне виховання» і «громадянське виховання».
3. Схарактеризувати поради батькам А. Макаренка.
4. Пояснити, які сенси вкладав В. Сухомлинський у батьківську педагогіку.

Практичне заняття 9

Тема: Трудове, екологічне, фізичне виховання

Теми доповідей, рефератів:

1. Трудове виховання.
2. Виховання любові до праці в людини.
3. Екологічне виховання.
4. Виховання любові до природи в людини.
5. Фізичне виховання.
6. Форми організації трудової діяльності дітей.

Завдання для самостійної роботи:

1. Пояснити, яке значення надавав трудовому вихованню К. Ушинський.
2. Схарактеризувати педагогічні погляди А. Макаренка на проблему трудового виховання.

Практичне заняття 10

Тема: **Національне, полікультурне, релігійне виховання**

Теми доповідей, рефератів:

1. Національне виховання.
2. Полікультурне виховання.
3. Релігійне виховання.
4. Виховання шани до інших культур.
5. Виховання почуття божественного в людини.
6. Принцип народності виховання.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розкрити завдання національного виховання, поставлені перед новою українською школою.
2. Пояснити, чому змінювалося ставлення до релігійного виховання в історії педагогіки.
3. Визначити поняття «народна педагогіка».
4. Написати тезу на тему «Особливості виховання у певного народу (етносу)».

Практичне заняття 11

Тема: **Поняття «навчання» в сучасній дидактиці. Структура процесу навчання**

Теми доповідей, рефератів:

1. Категорія «навчання» в педагогіці.
2. Історичні віхи в розвитку дидактики.
3. Народна дидактика.
4. Цілі навчання.
5. Зміст навчального процесу.
6. Структура навчального процесу.
7. Фактори навчання.
8. Навчально-пізнавальна діяльність учнів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зробити порівняльний аналіз понять «навчання» і «пізнання».
2. Описати структуру навчання. Визначити основні складники в цій структурі.
3. Поміркувати і висловити власні судження стосовно:

- а) Навчання – це об'єктивний чи суб'єктивний процес?
 - б) Що таке істина і як її пізнати?
 - в) Яким чином людина оволодіває знанням?
4. Прокоментувати думку Я. Коменського:

«... правильно навчати юнацтво – це не означає наповнювати голови зібраною з авторів сумішшю слів, фраз, виразів, думок, а це означає – розкривати здібність розуміти речі, щоби саме з цієї здібності, немовби з живого джерела, вийшли ручаї...».

Практичне заняття 12

Тема: **Основні принципи навчання**

Теми доповідей, рефератів:

1. Принцип навчання як дидактична категорія.
2. Принцип науковості навчання.
3. Принцип системності навчання.
4. Принцип послідовності навчання.
5. Принцип наочності навчання.
6. Принципи свідомості й активності навчання.
7. Принцип зв'язку теорії із практикою в навчанні.
8. Закономірності навчання.
9. Внутрішні і зовнішні закономірності навчання.
10. Зв'язок закономірностей і принципів навчання.

Практичні завдання:

1. Навести приклади реалізації принципів навчання на конкретному шкільному уроці (тема – на вибір студента).

Практичні заняття 13–14

Тема: **Зміст освіти. Основні компоненти змісту освіти**

Теми доповідей, рефератів:

1. Зміст освіти.
2. Пізнавальний досвід як компонент змісту освіти.
3. Практичний досвід як компонент змісту освіти.
4. Досвід творчої діяльності як компонент змісту освіти.
5. Досвід емоційного ставлення до навколишньої дійсності як компонент змісту освіти.
6. Концепт «знання» в сучасній дидактиці.

7. Концепт «уміння» в сучасній дидактиці.
8. Концепт «навичка» в сучасній дидактиці.
9. Концепт «компетентість» в сучасній дидактиці.
10. Види знань у шкільній освіті.
11. Загальні і спеціальні уміння в шкільній освіті.
12. Формування розумових дій у школярів.
13. Теорія поетапного формування розумових дій.
14. Навчальна програма.
15. Структура навчальної програми.
16. Державний стандарт шкільної освіти.
17. Базовий навчальний план закладів загальної середньої освіти.

Практичні завдання:

1. У шкільному підручнику знайти приклади фактів, понять, законів і закономірностей, гіпотез, теорій, ідей.
2. На конкретному навчальному матеріалі продемонструвати, яким чином формувати в учнів уміння виділяти головне, порівнювати, складати порівняльну таблицю.

Практичне заняття 15

Тема: Методи навчання. Класифікації методів навчання

Теми доповідей, рефератів:

1. Методи навчання.
2. Класифікації методів навчання.
3. Класифікація методів навчання за характером пізнавальної діяльності учнів.
4. Пояснювально-ілюстративний метод навчання.
5. Репродуктивний метод навчання.
6. Проблемний метод навчання.
7. Частинно-пошуковий метод навчання.
8. Дослідницький метод навчання.
9. Словесні методи навчання.
10. Наочні методи навчання.
11. Практичні методи навчання.
12. Дидактичні вимоги до використання методів навчання.

Практичні завдання:

1. Пояснити на конкретних прикладах зі шкільних предметів, яким чином має викладатися навчальний матеріал, щоби застосовувалися різні методи навчання. Обґрунтувати доцільність використання обраного методу навчання.

Практичне заняття 16
Тема: **Форми навчання**

Теми доповідей, рефератів:

1. Форми навчання.
2. Форми навчання в історії дидактики.
3. Колективна форма навчання.
4. Теоретичні форми навчання.
5. Практичні форми навчання.
6. Трудові форми навчання.
7. Комбіновані форми навчання.
8. Класифікація форм навчання.
9. Аудиторні і позааудиторні форми навчання.
10. Факультативні заняття.
11. Екскурсії як форма навчання.
12. Предметні гуртки.
13. Індивідуальна форма навчання.
14. Урок як основна форма навчання в школі.
15. Вимоги до організації уроку.
16. Типи уроків.
17. Урок засвоєння нових знань.
18. Урок формування умінь і навичок.
19. Урок застосування знань, умінь і навичок.
20. Урок узагальнення та систематизації знань.
21. Урок перевірки і корекції знань, умінь і навичок.
22. Комбінований урок.

Практичні завдання:

1. Розробити урок зі шкільного предмета (тема – на вибір студента), спираючись на дидактичні вимоги до уроку.
2. Спроекувати факультативне заняття для учнів закладу загальної середньої освіти.
3. Спланувати діяльність предметного гуртка для учнів закладу загальної середньої освіти.

Практичне заняття 17
Тема: **Засоби навчання**

Теми доповідей, рефератів:

1. Засоби навчання в інформаційному суспільстві.

2. Підручник як основний засіб навчання.
3. Структурні компоненти підручника.
4. Дидактичні вимоги до шкільного підручника.
5. Вимоги до текстового матеріалу шкільного підручника.
6. Позатекстові компоненти шкільного підручника.
7. Апарат організації засвоєння навчального матеріалу у шкільному підручнику.
8. Логіка побудови запитань і завдань у підручнику.
9. Навчальні посібники.
10. Класифікації засобів навчання.
11. Технічні засоби навчання.

Практичні завдання:

1. Схарактеризувати на конкретних прикладах структурні компоненти шкільного підручника (текстові та позатекстові).
2. Сформулювати практичні рекомендації до використання наочних засобів навчання на уроках з обраного шкільного предмета.

Практичне заняття 18

Тема: Управління закладом загальної середньої освіти

Теми доповідей, рефератів:

1. Освітній менеджмент.
2. Історичні віхи розвитку школознавства.
3. Система управління закладом загальної середньої освіти.
4. Органи управління у сфері загальної середньої освіти.
5. Засновник закладу загальної середньої освіти.
6. Керівник закладу загальної середньої освіти.
7. Внутрішньо-шкільне управління.
8. Педагогічна рада.
9. Наукові засади внутрішньо-шкільного управління.
10. Принципи управління освітою.
11. Піклувальна рада закладу загальної середньої освіти.
12. Учніське самоврядування.
13. Установчі документи закладу загальної середньої освіти.

Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти схему, на якій буде представлено розмежування повноважень органів управління у сфері загальної середньої освіти.
2. Пояснити, яким чином розмежовуються компетенції у внутрішньошкільному управлінні.

3. Опрацювати положення Закону України «Про освіту» (2017) і визначити, які типи закладів освіти функціонують в Україні.

4. Опрацювати положення Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020) і схарактеризувати види закладів загальної середньої освіти.

Практичне заняття 19

Тема: **Організація навчальної і виховної роботи в закладі загальної середньої освіти**

Теми доповідей, рефератів:

1. Керівництво навчально-виховною роботою закладу загальної середньої освіти.
2. Планування роботи закладу загальної середньої освіти.
3. Особливості внутрішньо-шкільного контролю.
4. Методична робота в закладі загальної середньої освіти.
5. Наукова організація педагогічної праці.
6. Вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду.
7. Втілення досягнень педагогічної науки в шкільну практику.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначити завдання і напрями діяльності шкільного методичного об'єднання.
2. Стисло схарактеризувати напрями, за якими планується робота закладу загальної середньої освіти.

Практичне заняття 20

Тема: **Система забезпечення якості освіти**

Теми доповідей, рефератів:

1. Поняття про систему забезпечення якості освіти.
2. Система забезпечення якості освіти в закладах освіти.
3. Система зовнішнього забезпечення якості освіти.
4. Академічна доброчесність.
5. Забезпечення академічної доброчесності у сфері загальної середньої освіти.
6. Зовнішнє незалежне оцінювання.
7. Атестація педагогічних працівників.
8. Сертифікація педагогічних працівників.
9. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

10. Громадська акредитація закладу загальної середньої освіти.

Завдання для самостійної роботи:

1. Пояснити, що передбачає забезпечення академічної доброчесності у сфері загальної середньої освіти.
2. З'ясувати шляхи підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Теми рефератів із курсу

1. Історичні тенденції розвитку педагогічної науки (країна – на вибір студента).
2. Сучасні тенденції розвитку педагогічної науки (країна – на вибір студента).
3. Галузь педагогічної науки (на вибір студента).
4. Педагогічні ідеї (педагог – на вибір студента).
5. Педагогічна концепція (на вибір студента).
6. Освіта як педагогічна категорія.
7. Сенси освіти в сучасному соціумі.
8. Антропологічні засади професійної діяльності вчителя.
9. Педагогічна майстерність вчителя.
10. Педагогічна інноватика.
11. Педагогічна аксіологія.
12. Педагогічні парадигми.
13. Пріоритети сучасної української освіти.

Перелік питань на підсумковий контроль знань (залік, іспит)

1. Предмет педагогічної науки
2. Основні джерела розвитку педагогічної науки
3. Історичні віхи розвитку педагогічної науки
4. Розвиток педагогічної теорії в Україні
5. Система педагогічних наук
6. Основні категорії педагогіки
7. Поняття «освіта» в сучасній педагогіці
8. Методологія педагогіки
9. Засади державної політики у сфері освіти (Закон України «Про освіту» 2017 р.)
10. Система освіти в Україні

11. Учасники освітнього процесу
12. Учнівське самоврядування
13. Поняття про особистість, її розвиток та формування
14. Рушійні сили розвитку особистості
15. Загальні закономірності розвитку особистості
16. Фактори розвитку особистості
17. Середовище як умова розвитку особистості
18. Активність людини як фактор її розвитку
19. Вікові особливості розвитку особистості
20. Особливості розвитку особистості в дошкільному віці
21. Особливості розвитку особистості в молодшому шкільному віці
22. Особливості розвитку особистості в підлітковому і юнацькому віці
23. Індивідуальні особливості розвитку особистості. Індивідуальні здібності людини
24. Виховання як педагогічна категорія
25. Виховання як педагогічне явище
26. Мета виховання в класичній і сучасній педагогіці
27. Зміст виховання в класичній і сучасній педагогіці
28. Закономірності виховання
29. Принципи виховання
30. Принцип природовідповідності виховання в сучасній педагогіці
31. Принцип культуровідповідності виховання в сучасній педагогіці
32. Принцип суспільної спрямованості виховання
33. Принцип гуманізму виховання
34. Принцип опори на позитивні досягнення у вихованні
35. Загальні методи виховання
36. Класифікація методів виховання
37. Методи формування свідомості особистості
38. Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки
39. Методи стимулювання діяльності
40. Форми організації виховного процесу
41. Масові, групові, індивідуальні форми виховної роботи
42. Позакласні і позашкільні форми виховної роботи
43. Засоби виховання
44. Гуманістично-орієнтовані концепції виховання
45. Соціально-орієнтовані концепції виховання
46. Виховні цінності
47. Мета і зміст розумового виховання
48. Мета і зміст морального виховання
49. Мета і зміст естетичного виховання
50. Цілі і зміст соціального виховання
51. Мета і зміст громадянського виховання
52. Мета і зміст сімейного виховання
53. Мета і зміст трудового виховання
54. Мета і зміст фізичного виховання

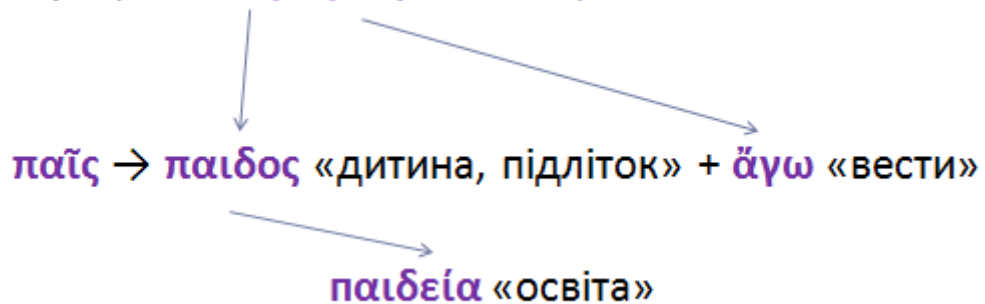
55. Цілі і зміст національного виховання
56. Цілі і зміст полікультурного виховання
57. Цілі і зміст релігійного виховання
58. Індивідуальне і колективне виховання в сучасному соціумі
59. Виховання учнівського колективу
60. Спільна виховна робота школи, сім'ї та громадськості
61. Предмет дидактики
62. Поняття «навчання» в сучасній дидактиці
63. Структура процесу навчання
64. Психолого-педагогічні основи навчально-пізнавальної діяльності учнів
65. Закономірність навчання як дидактична категорія
66. Закони і закономірності навчання
67. Принцип навчання як дидактична категорія
68. Основні принципи навчання
69. Принцип науковості навчання
70. Принцип наочності навчання
71. Принцип зв'язку теорії із практикою
72. Поняття і сутність змісту освіти
73. Джерела формування змісту шкільної освіти
74. Теорії про формування змісту освіти
75. Пізнавальний досвід як компонент змісту освіти
76. Поняття «знання» в сучасній дидактиці
77. Види знань у шкільній освіті
78. Поняття «уміння» в сучасній дидактиці
79. Загальні і спеціальні уміння в шкільній освіті
80. Формування розумових дій у школярів
81. Поняття «навичка» в сучасній дидактиці
82. Поняття «компетентність» в сучасній дидактиці
83. Досвід творчої діяльності як компонент змісту освіти
84. Досвід емоційного ставлення до навколишньої дійсності як компонент змісту освіти
85. Державний стандарт шкільної освіти
86. Базовий навчальний план закладів загальної середньої освіти
87. Навчальна програма. Структура навчальної програми
88. Методи навчання як дидактична категорія
89. Класифікації методів навчання
90. Словесні методи навчання
91. Наочні методи навчання
92. Практичні методи навчання
93. Пояснювально-ілюстративний метод навчання
94. Репродуктивний метод навчання
95. Проблемний метод навчання
96. Частинно-пошуковий метод навчання
97. Дослідницький метод навчання
98. Форми навчання як дидактична категорія

99. Форми навчання в історії дидактики
100. Класифікація форм навчання
101. Індивідуальна, групова, колективна, фронтальна форми навчання
102. Теоретичні, практичні, трудові, комбіновані форми навчання
103. Аудиторні і позааудиторні форми навчання
104. Урок як основна форма навчання в школі
105. Вимоги до організації уроку
106. Факультативні заняття
107. Засоби навчання як дидактична категорія
108. Засоби навчання в інформаційному суспільстві
109. Підручник як основний засіб навчання
110. Структурні компоненти підручника
111. Вимоги до текстового матеріалу шкільного підручника
112. Позатекстові компоненти шкільного підручника
113. Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів
114. Органи управління у сфері загальної середньої освіти
115. Внутрішньо-шкільне управління
116. Принципи управління освітою
117. Керівництво навчально-виховною роботою закладу загальної середньої освіти
118. Методична робота в закладі загальної середньої освіти
119. Система забезпечення якості освіти в закладах освіти
120. Система зовнішнього забезпечення якості освіти

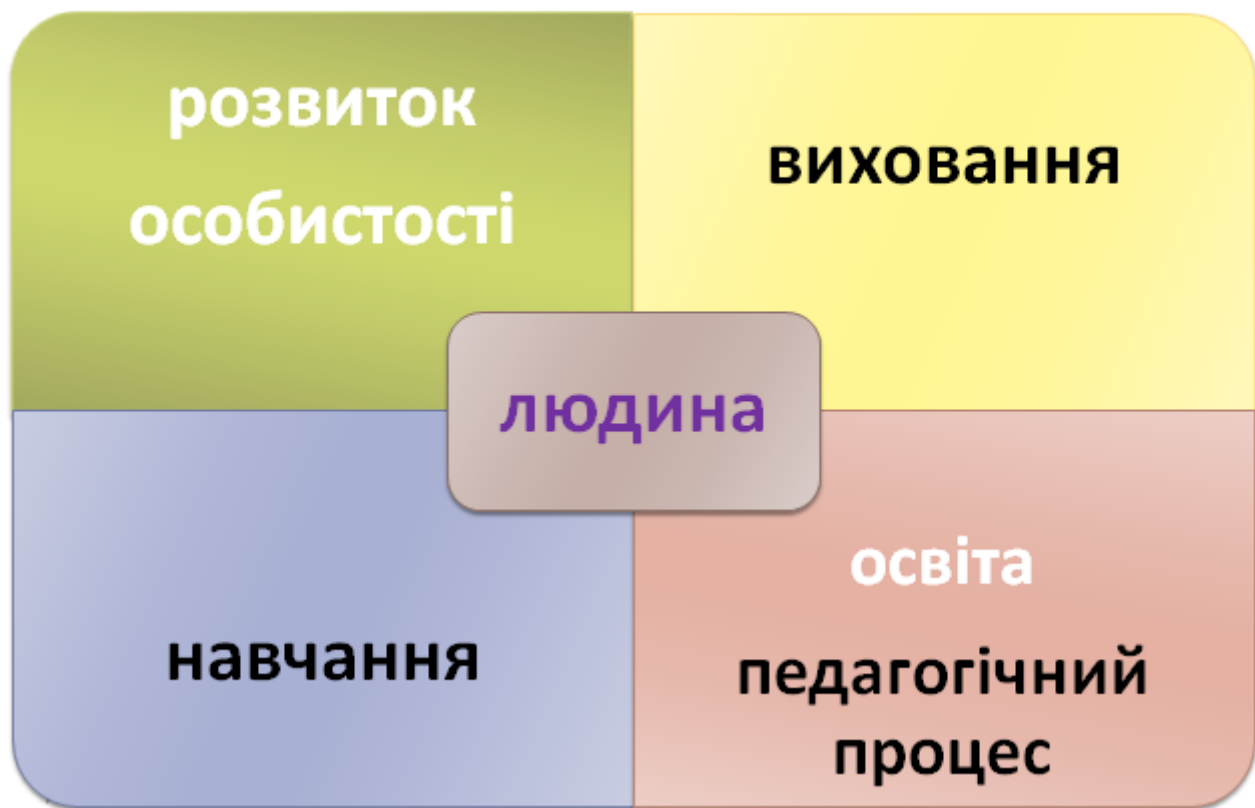
СХЕМИ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ

ПЕДАГОГІКА

▶ старогрец. **παιδαγωγική** «мистецтво виховання»

основні категорії педагогіки

Методологічні підходи в педагогіці

педагогіка

виховання
навчання
освіта
розвиток
особистості

освітологія

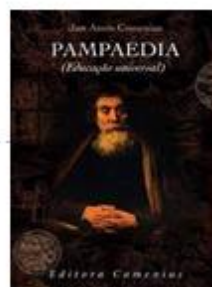
соціологія освіти
антропологія освіти
освітня політика
психологія освіти
едукологія культурних процесів
едукологія лідерства і т.д.

Закон України “Про освіту” 2017

- ▶ **Освіта** є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.
- ▶ **Метою освіти** є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

► XVII ст. – до с. XIX ст.

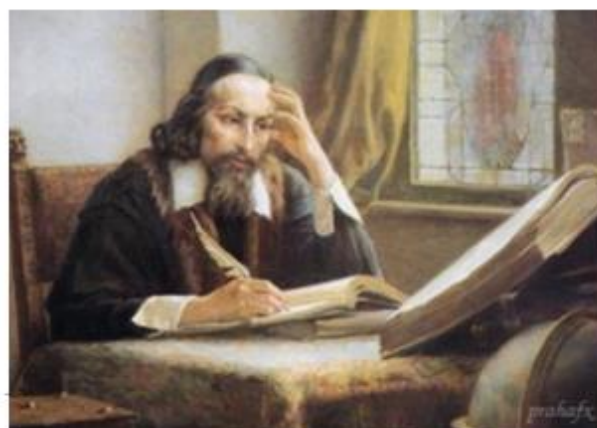
Френсіс Бекон (1561-1626 рр.)

Англійський філософ і природознавець. Видав трактат "Про достоїнство і примноження наук", де зробив спробу класифікувати науки і в їх числі виділив педагогіку, під якою розумів "керівництво читанням"

► Ян Амос Коменський

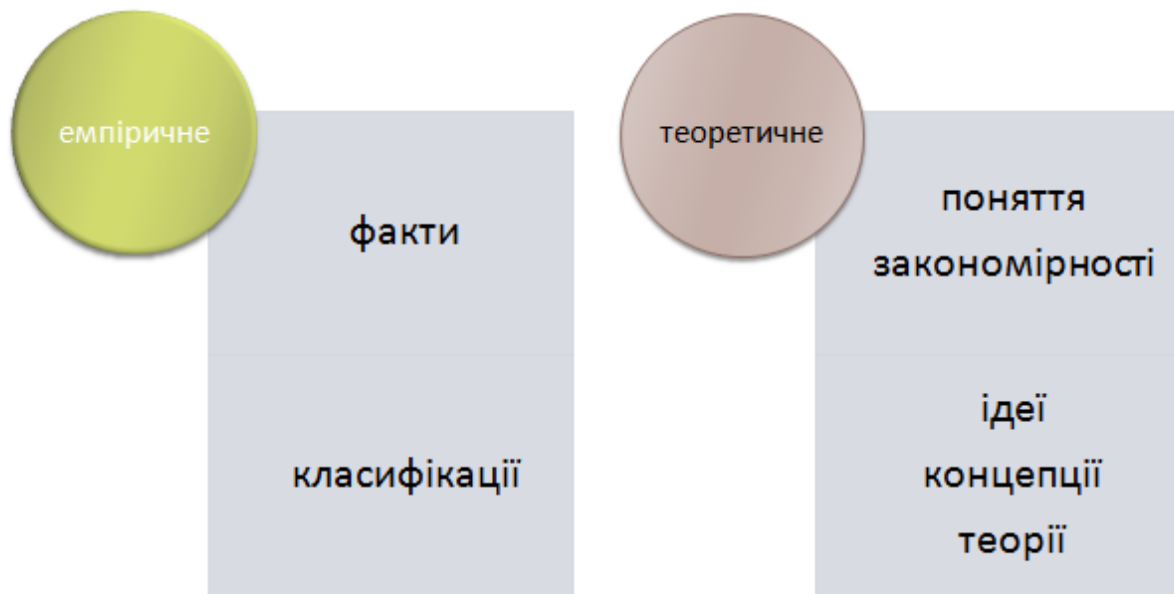
► 1592 – 1670

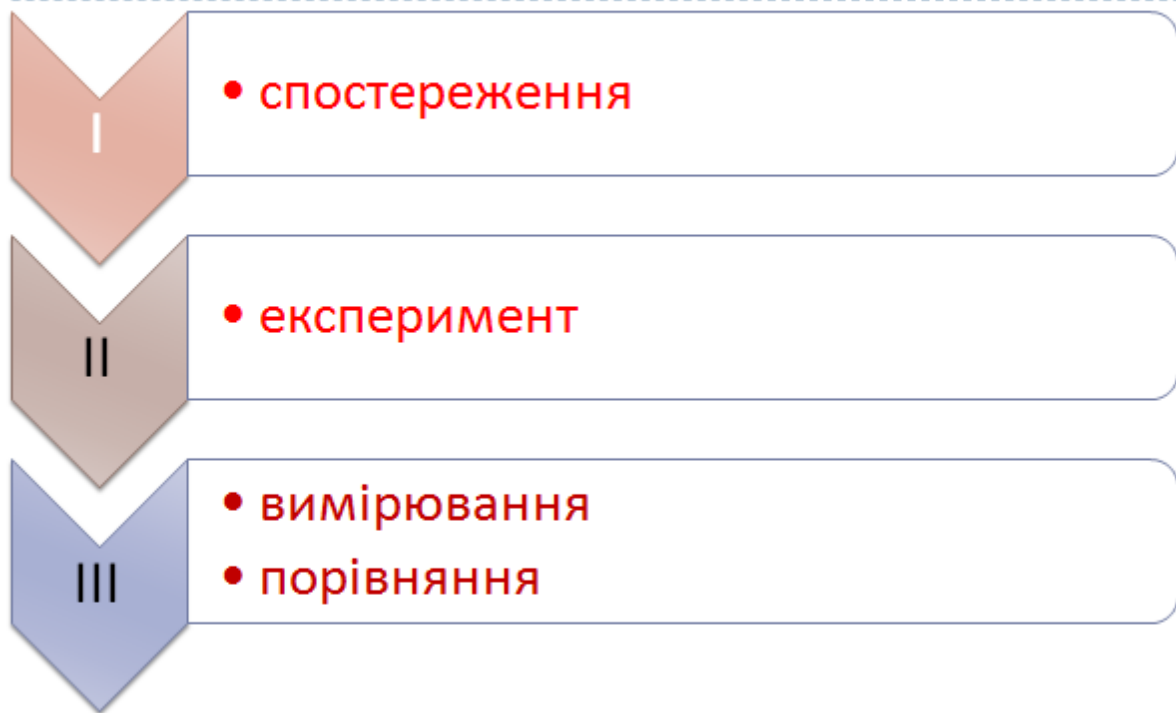
Педагогічні принципи формування особистості

- природовідповідності
- культуровідповідності
- суспільної спрямованості виховання
- гуманізму
- опори на позитивні досягнення
- урахування вікових особливостей
- урахування індивідуальних особливостей

дослідження

Методи емпіричного дослідження

Методи теоретичного дослідження

▶ людина → духовне + тілесне

межа XIX – XX ст.

□ **індивід** (біологічна істота)

□ **індивідуальність**

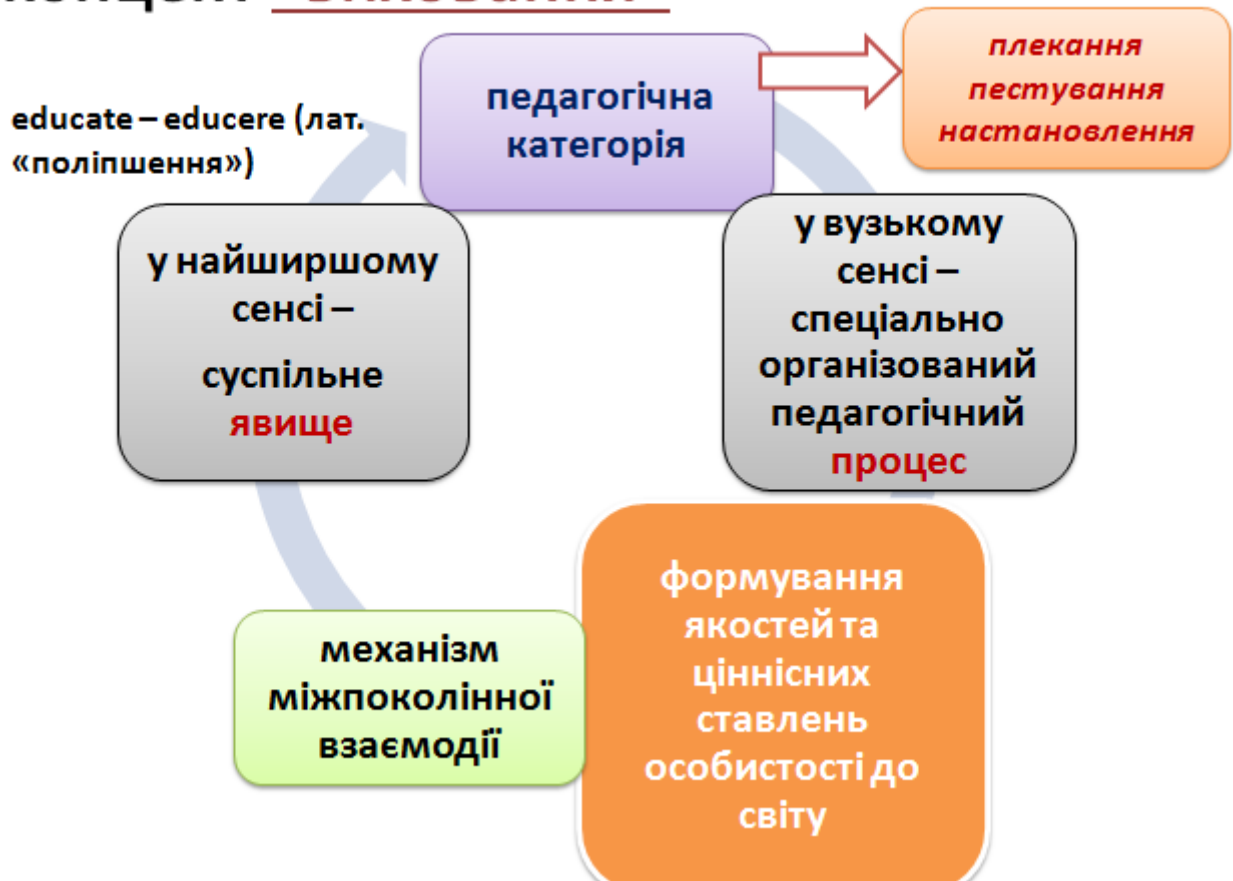
(психічні особливості)

□ **особистість** (соціальні якості)

▶ Фактори розвитку особистості

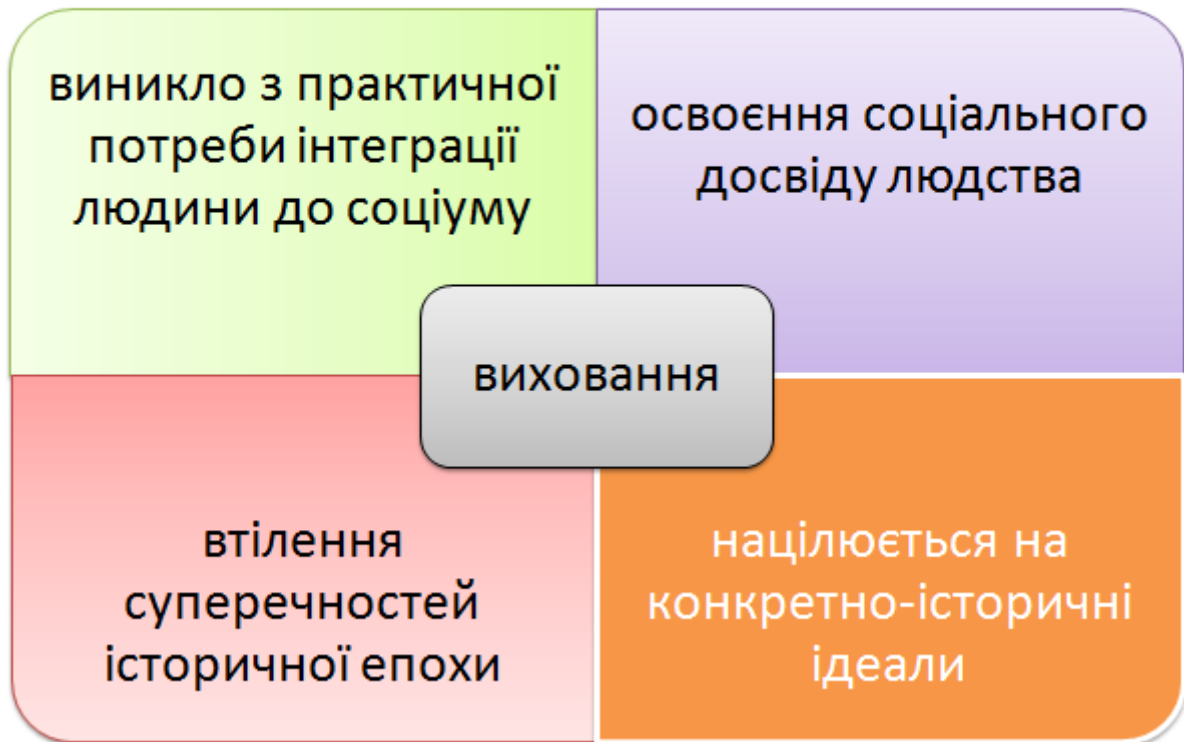
КОНЦЕПТ “ВИХОВАННЯ”

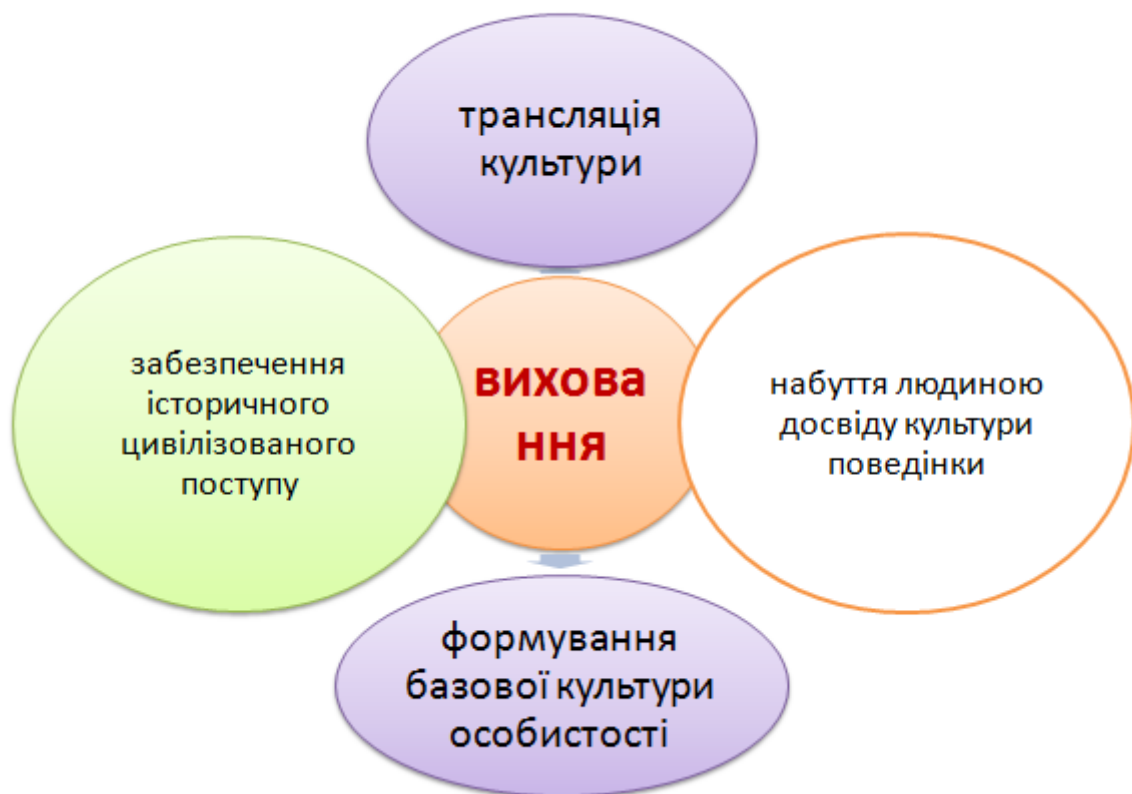
ВИХОВАННЯ – **соціальне** явище

виховання – конкретно-історичне явище

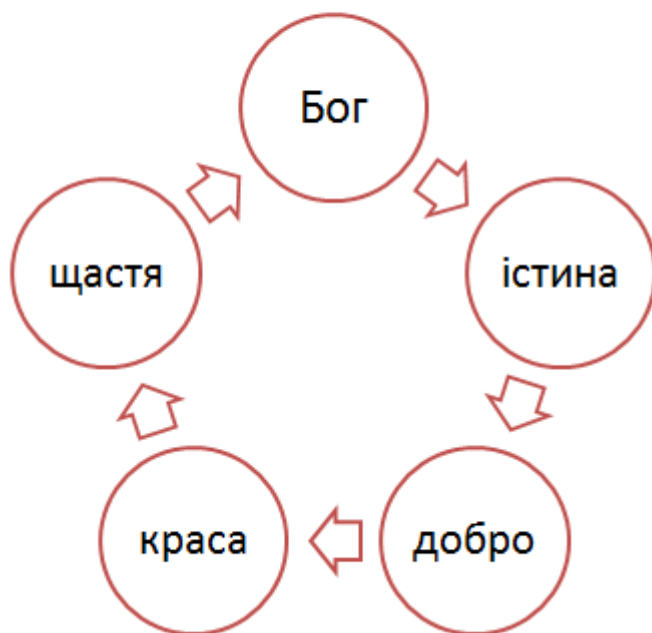
виховання – культурне явище

ВИХОВАННЯ – педагогічне явище

середньовіччя → теологічні цінності

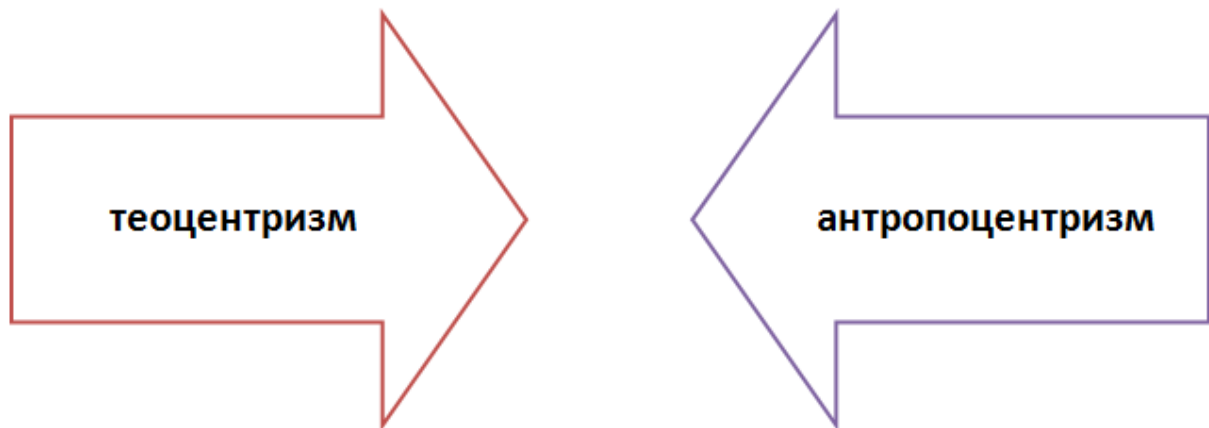
доля
стражденність
нужденність
аскетизм
совість
одкровення

гуманістичні концепції виховання

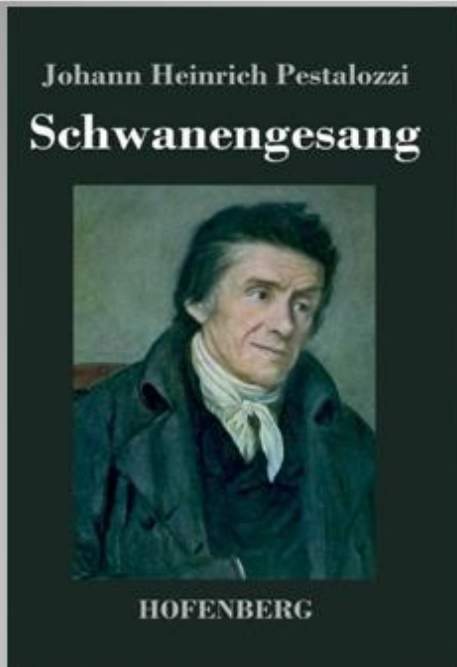
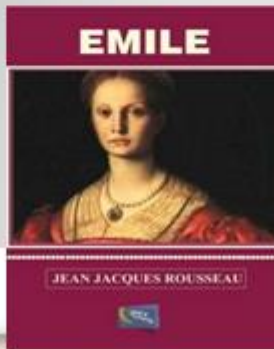
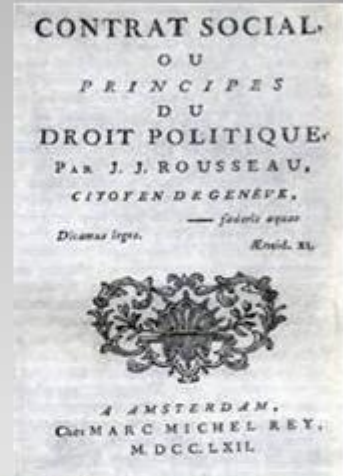
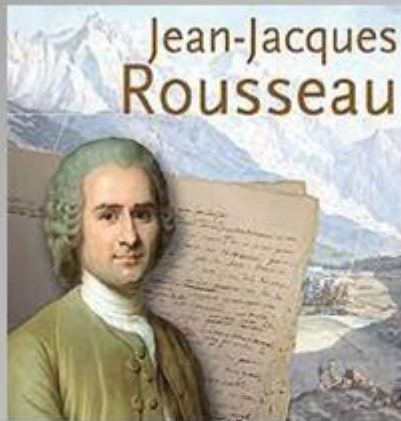
лат. *humanitas* –

“повнота людської природи”

Епоха **Ренесансу** XIV – XVI ст.

Жан-Жак Руссо 1712-1778

Йоганн Песталоцці 1746-1827

антрополого-гуманістична
педагогічна концепція

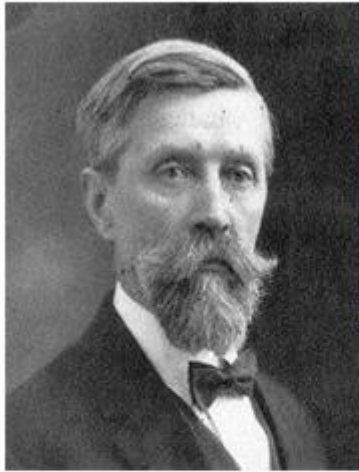
Костянтин Ушинський (1823-1870)

“Людина як предмет виховання. Досвід
педагогічної антропології”
(1868-1869)

“Якщо педагогіка прагне
виховати людину в усіх
відношеннях, вона має
передусім пізнати її теж
в усіх відношеннях”

“нове виховання”

Овід Декролі

Рудольф
Штайнер

“трудова школа”

Георг Кершенштейнер

“Школа прийдешнього
– трудова школа”

1908

“Педагогічна поема”
1933-1935

“Прапори на
баштах”
1938

“Лекції про
виховання дітей”
1937

Антон Макаренко 1888-1939

Наше педагогічне виробництво ніколи не будувалося за технологічною логікою, а завжди за логікою моральної проповіді. Це особливо помітно в галузі виховання у власному розумінні цього слова, у шкільній роботі якось легше.

Саме тому у нас просто нема всіх найважливіших відділів виробництва: технологічного процесу, обліку операцій, конструкторської роботи, застосування кондукторів і приладів, нормування, контролю, допусків і бракування.

Коли такі слова я несміливо вимовляв біля підніжжя «Олімпу», боги шпурляли в мене цеглою і галасували, що це механістична теорія.

А я, чим більше думав, тим більше виявляв схожості між процесами виховання й звичайними процесами в матеріальному виробництві і ніякої особливо страшної механістичності в цій схожості не вбачав. Людська особа в моєму уявленні і далі залишалась особою з усією її складністю, багатством і красою, але мені здавалося, що саме тому до неї слід підходити з точнішими вимірниками, з більшою відповідальністю і з більшою наукою; а не із звичайним, темним забобоном. Дуже глибока аналогія між виробництвом і вихованням не тільки не ображала мого уявлення про людину, а, навпаки, викликала в мене особливу повагу до неї, бо не можна ставитися без поваги і до гарної складної машини.

гуманістична педагогічна концепція **Василь Сухомлинський (1918-1970)**

“Серце віддаю
дітям”

“Як виховати
справжню людину”

*«По-справжньому любити людину можна
лише тоді, коли бажання, що виникає
в душі, осяяне світлом хорошої, чистої,
піднесеної, шляхетної думки»*

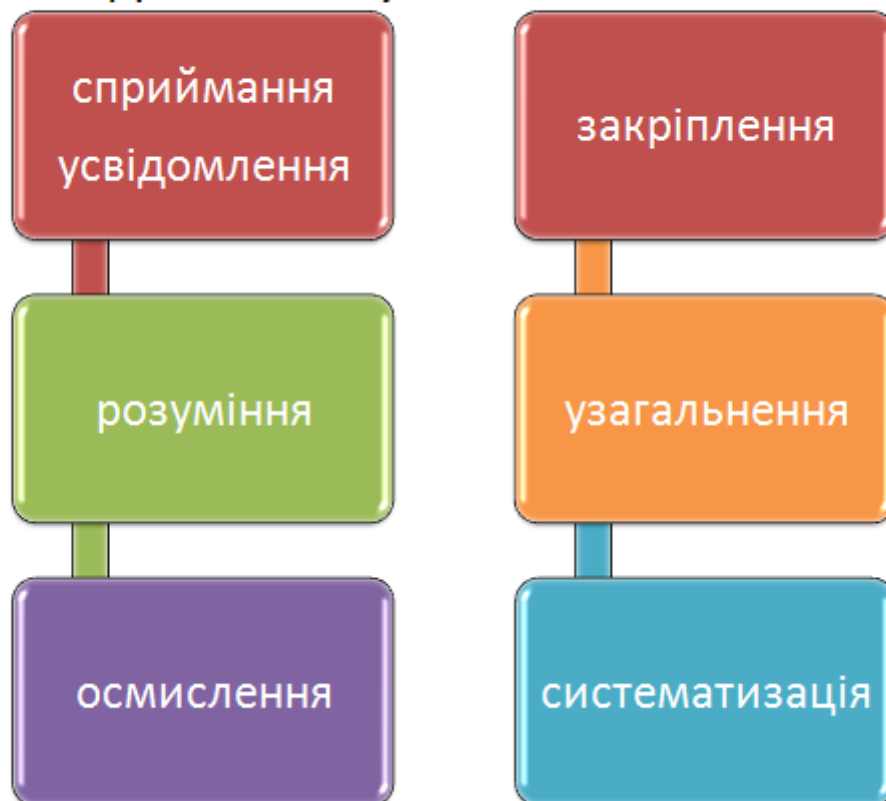
Процес навчання – це сукупність послідовних і взаємопов'язаних дій учителя і учнів, спрямованих на забезпечення свідомого й міцного засвоєння системи наукових знань, умінь і навичок, формування вміння використовувати їх у житті, на розвиток самостійності мислення, спостережливості та інших пізнавальних здібностей учнів, оволодіння елементами культури розумової праці та формування основ світогляду.

принципи навчання

- науковості
- систематичності і послідовності навчання
- доступності навчання
 - принцип зв'язку навчання з життям / теорії та практики
- принцип свідомості й активності учнів у навчанні
 - наочності в навчанні
- міцності засвоєння знань, умінь і навичок
- принцип індивідуального підходу до учнів
 - принцип емоційності навчання / зацікавленість учнів

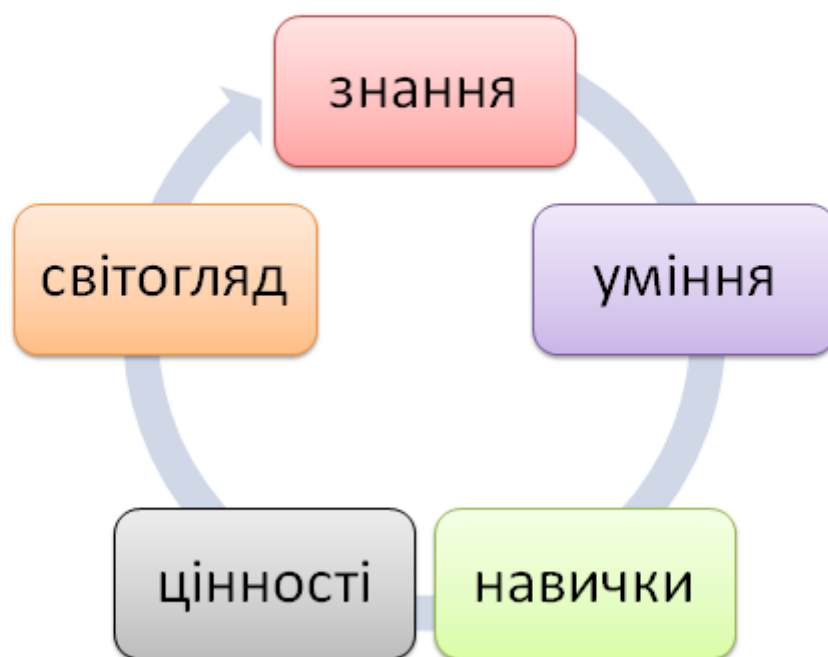
Навчання як **внутрішній процес** засвоєння знань і способів діяльності учнів.

Компоненти змісту освіти

компетентності

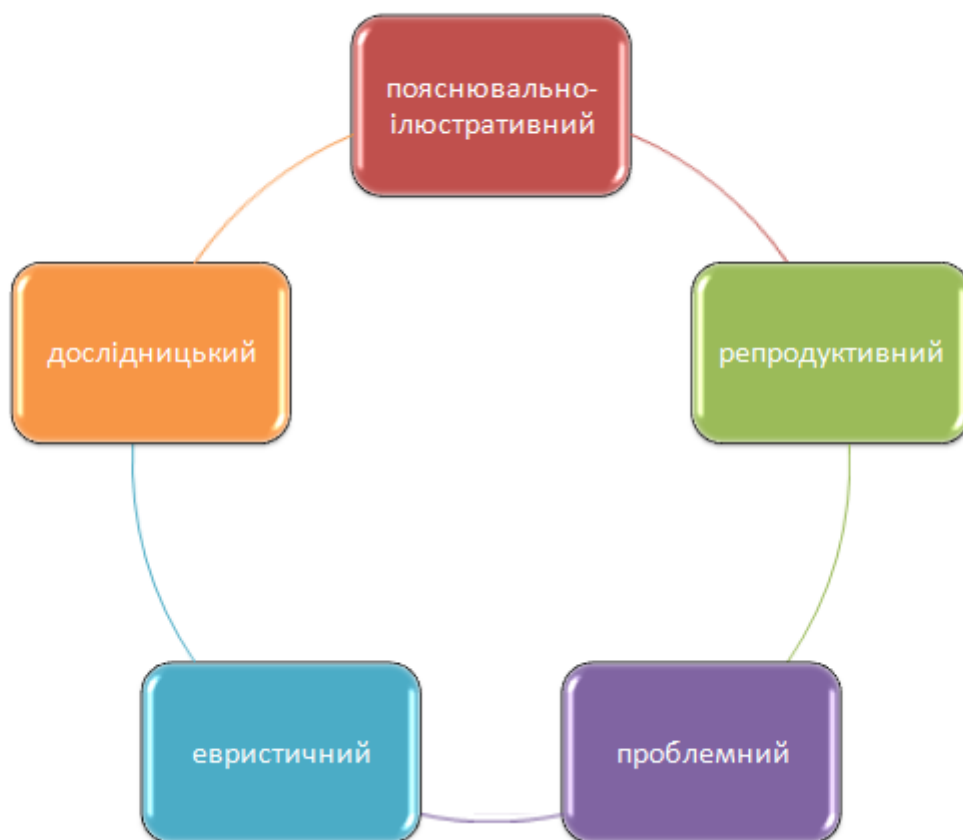
Методи навчання

Методи навчання — упорядковані способи діяльності вчителя і учнів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань.

У методах навчання виокремлюють **два види:**

- метод навчання як інструмент діяльності вчителя для виконання навчальної функції — викладання
- метод навчання як спосіб пізнавальної діяльності учнів з оволодіння знаннями, уміннями та навичками — учіння.

за характером пізнавальної діяльності студентів

Форми навчання

Форма навчання як дидактична категорія означає зовнішню сторону організації навчального процесу.

Вона залежить від цілей, змісту, методів і засобів навчання, матеріальних умов, складу учасників освітнього процесу та інших його елементів.

класифікація В. Оніщука

Структура шкільного підручника

Компонент	Складові компонента		
Текстовий	Основний текст	Додатковий текст	Пояснювальний текст
	<p><i>За змістом:</i> вступний; інформаційний; заклучний.</p> <p><i>За характером:</i> опис; оповідання; пояснення; проблемний виклад</p>	<p>1. Документи. 2. Науково-популярні тексти. 3. Художні тексти</p>	<p>Посторінковий словник. Пояснення у дужках всередині основного тексту. Підписи до ілюстрацій. Дані про представлені документи та їх авторів</p>
Позатекстовий	Ілюстрації	Методичний апарат	Апарат орієнтування
	<p><i>Зображувальні:</i> малюнки; репродукції; документальні зображення</p> <p><i>Умовно-графічні:</i> карти; карти-схеми, плани; схеми; креслення; лінії часу</p>	<p>1. Питання і завдання: відтворюючі; перетворюючі; творчо-образні; проблемні.</p> <p>2. Текстові таблиці: хронологічні; синхроністичні; порівняльно-узагальнюючі; конкретизуючі; ілюстровані.</p> <p>3. Опорні схеми (структурно-логічні).</p> <p>4. Плани-схеми, пам'ятки-алгоритми.</p> <p>5. Тести самоконтролю</p>	<p>1. Загальний зміст. 2. Рубрикація і тематичні символи. 3. Сигнали-символи (пиктограми). 4. Виділення у тексті (курсивом, жирним шрифтом тощо). 5. Словники і покажчики: понять, дат, імен. 6. Глосарії. 7. Колонтитули, шмуцтитули. 8. Бібліографія. 9. Довідники</p>

Школознавство – галузь педагогічної науки, що має своєю метою дослідження змісту і методів управління шкільною справою, розкриття особливостей системи керівництва школою, організації її роботи.

УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 53. Органи управління у сфері загальної середньої освіти

1. До органів управління у сфері загальної середньої освіти належать:

Кабінет Міністрів України;

центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки;

центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти;

центральні органи виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади освіти;

Верховна Рада Автономної Республіки Крим;

Рада міністрів Автономної Республіки Крим;

місцеві державні адміністрації;

органи місцевого самоврядування.

2. Основними завданнями органів управління у сфері загальної середньої освіти є:

забезпечення безоплатного здобуття особами повної загальної середньої освіти;

прогнозування потреб населення у загальній середній освіті, планування та забезпечення відповідно до компетенції розвитку системи повної загальної середньої освіти та мережі закладів освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти;

забезпечення рівного доступу до повної загальної середньої освіти, прав учасників освітнього процесу, підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

забезпечення якості повної загальної середньої освіти.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні:

1. Барбашова І. А. Загальні основи педагогіки: навч. посібн. Бердянськ, 2009. 196 с.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич: Коло, 2006. 326 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник. Київ: «Академвидав», 2007. 618 с.
4. Галузьяк В. М. Педагогіка: навч. посібник. Вінниця, 2007. 400 с.
5. Грицай Ю. О. Педагогіка: курс лекцій. Миколаїв: Іліон, 2007. 564 с.
6. Загальна педагогіка: лекції / авт.-упоряд. Е. І. Федорчук, В. В. Федорчук. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко, 2007. 284 с.
7. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник. Київ: Ліра-К, 2016. 608 с.
8. Закон України «Про освіту» 2017 р.
9. Закон України «Про повну загальну середню освіту» 2020 р.
10. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2007. 447 с.
11. Максимюк С. П. Педагогіка. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
12. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Вища школа, 2007. 629 с.
13. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: МОН України, 2016. 40 с.
14. Пальчевський С. С. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Каравела, 2012. 576 с.
15. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 228 с.
16. Педагогіка / за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків: Фоліо, 2015. 572 с.
17. Супрун М. О. Педагогіка: підручник для духовних і світських закладів освіти. Київ: КДА, 2018. 400 с.
18. Томчук М. І. Педагогіка: навч. посібник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2007. 193 с.
19. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Академія, 2005. 560 с.
20. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. 559 с.

Додаткові:

1. Антонова О. Є. Базові знання з педагогіки: становлення, розвиток, технологія формування: монографія. Житомир: Житомирський держ. ун-т, 2004. 276 с.
2. Березюк О. С. Дидактика: теорія і практика: навч.-метод. посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 255 с.

3. Бех І. Д. Виховання особистості: сходження до духовності. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
4. Бондар В. І. Дидактика: підручник. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
5. Волкова Н. П. Історія українського шкільництва та педагогіки: навч. посібник. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. 60 с.
6. Ганаба С. О. Філософія дидактики: контексти, стратегії, практики: монографія. Київ: Університетська книга, 2014. 334 с.
7. Грицай Ю. О. Теорія навчання (дидактика): навч. посібник. Миколаїв: Іліон, 2007. 216 с.
8. Грищенко С. В. Самовиховання особистості: монографія. Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2009. 252 с.
9. Завалевський Ю. І. Громадянське виховання старшокласників: проблеми, досвід, перспективи: навч.-метод. посібник. Київ: б.в., 2003. 103 с.
10. Завгородня Т. К. Проблеми педагогіки: історія, сучасність, перспективи. Івано-Франківськ: б.в., 2008. 428 с.
11. Загальна педагогіка та історія педагогіки: підручник / К. В. Аймедов. Київ: Слово, 2014. 348 с.
12. Задорожна-Княгницька Л. В. Загальні основи педагогіки: навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 192 с.
13. Зайченко Н. І. Теоретичні основи духовного виховання в іспанській педагогіці на зламі століть ХІХ і ХХ: монографія. Київ: ФОП О.В. Ямчинський, 2021. 208 с.
14. Інноваційні технології громадянського виховання учнівської молоді: навч.-метод. посібник / Т. Д. Дем'янюк. Київ: б.в., 2003. 264 с.
14. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посібник. Київ: Вища школа, 2005. 344 с.
15. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник. Харків: ОВС, 2002. 400 с.
16. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки: навч. посібник. Київ: Знання, 2006. 477 с.
17. Макаренко А. С. Книга для батьків. Київ: Радянська школа, 1987. 384 с.
18. Макаренко А. С. Педагогічна поема. Київ: Радянська школа, 1977. 508 с.
19. Малафійк І. В. Дидактика новітньої школи. Київ: Слово, 2015. 630 с.
20. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка: навч. посібник. Київ: МАУП, 2002. 176 с.
21. Мільто Л. О. Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач: навч. посібник. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 156 с.
22. Москаленко А. М. Історія вітчизняної педагогіки: навч. посібник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2015. 303 с.
23. Національний освітньо-науковий глосарій. Київ: ТОВ «КОНВІПРІНТ», 2018. 524 с.
24. Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації: практикум. Київ: Знання-Прес, 2006. 424 с.

25. Пантюк М. Дидактика: конспект лекцій та опорні схеми: навч. посібник. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2010. 317 с.
26. Русова С. Ф. Нова школа соціального виховання. Катеринослав; Ляйпціг: Укр. вид-во в Катеринославі, 1924. 150 с.
27. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2013. 503 с.
28. Стельмахович М. Українська родинна педагогіка: навч. посібник. Київ: ІСДО, 1996. 288 с.
29. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Київ: Радянська школа, 1976–1977.
30. Ткачук Г. Школознавство. Київ: Портал, 2020. 56 с.
31. Тимощук Н. С. Особистісно-орієнтоване виховання старшокласників у процесі позакласної роботи: навч.-метод. посібник. Рівне: б.в., 2004. 281 с.
32. Тюріна Т. Г. Духовна педагогіка: витоки, сутність і перспективи розвитку. Львів: Сполом, 200. 276 с.
33. Удод О. Українська історична дидактика: академічний дискурс: монографія. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2016. 213 с.
34. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. У двох томах. Київ: Радянська школа, 1983.
35. Хмельницька О. С. Педагогіка. Історія педагогіки: навч.-метод. посібник. Переяслав: Домбровська Я. М., 2021. 221 с.
36. Чайка В. М. Основи дидактики. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.
37. Юркевич П. Д. Читання про виховання; пер. з рос. Ліліана Кудрик. Львів: Априорі, 2021. 219 с.
38. Якса Н. В. Педагогічні теорії, системи й технології. Загальні основи педагогіки, дидактика, теорія виховання: курс лекцій. Житомир: б.в., 2005. 251 с.
39. Ярошинська О. О. Загальні основи педагогіки: навч.-метод. посібник. Умань: РВЦ «Софія», 2008. 152 с.
40. Ярощук Л. Теорія та методика виховання: навч. посіб. Бердянськ, 2017. 374 с.